

Az új büntetőeljárás törvény szabályozási elvei

*A Kormány 2015. február 11.
napján megtartott ülésén
elfogadott előterjesztés*

1. Az előterjesztés indoka és célja

1.1. A kormány-előterjesztés szükségességének indoka

A Kormány szigorú és következetes büntetőpolitikájának megfelelően elindított büntetőjogi reform új és szilárd alapokra kívánja helyezni büntetőjogunkat, olyan alapokra, amelyek valódi szemléletváltást tükröznek.

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) eredeti alapkoncepciójának és a törvény szövegének koherens rendszere szinte már a megalkotás időszakában megkopott. Az 1998-ban elfogadott törvény 2003. július 1-jén úgy lépett hatályba, hogy a kódex rendelkezéseinek több mint a felét törvénymódosítások érintették. Utóbb pedig folyamatosan felszínre kerültek azok a jogalkotási hiányosságok, amelyeket az egyre szaporodó törvénymódosítások nem voltak képesek hatékonyan kezelni.

A társadalmi, gazdasági változások és az ezeket követő sorozatos törvénymódosítások következtében a Be. végül elveszítette egységes jellegét, megbomlott a törvény belső egyensúlya, a szabályozás sok esetben átláthatatlanná és a gyakorlatban nehezen alkalmazhatóvá vált.

A Legfőbb Ügyészség által közzétett statisztikai adatok szerint a nyomozások átlagos időtartama az elmúlt években fokozatosan nőtt. Ez az átlagos időtartam 2005. évben 159,2 nap volt, 2013-ra viszont már 220,7 napra emelkedett. A bírósági eljárások időtartamának átlaga – a vádemeléstől a jogerőre emelkedett határozatig számítva – 2005. évben 369,3 nap volt, ami 2013-ra 410,7 napra nőtt. A kettő évnél hosszabb büntetőeljárások aránya a 2004. évben mért 21,3 %-ról 2012. évben 33,7 %-ra nőtt, ami 12,4 %-os emelkedést jelent. Mindez alátámaszthatja azt közvélekedést, hogy a büntetőeljárások egyre inkább elhúzódnak. Ebből következően napjainkban fontos társadalmi elvárássá szilárdult, hogy a büntetőügyekben ésszerű időn belül szülessen döntés.

A büntetőeljárás szabályainak újragondolása iránt régóta fennálló igény különösen a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) elfogadásával erősödött fel újra, annak érdekében, hogy a Btk. alkalmazása és végrehajtása a jogalkotói szándéknak megfelelően.

Az új büntetőeljárás törvény előkészítését megelőzően szükséges a Kormány döntése a szabályozási elvekről és irányokról.

1.2. A kormány-előterjesztés elfogadásával elérni kívánt közpolitikai cél

Az előterjesztés elfogadásával a Kormány dönt az új büntetőeljárás törvény megalkotásának szükségességéről és egyben megszabja az új törvény megalkotásának és szabályozásának elveit.

1.2.1.

Az új büntetőeljárás törvény kodifikációjának elsődleges célja egy olyan büntetőeljárás kódex megalkotása, amely – az igazságügyi politika 1710/2014. (XII. 5.) Korm. határozatban lefektetett elveire is figyelemmel – megőrzi a magyar eljárásjog hagyományos értékeit, megfelel a modern büntetőeljárásokkal szemben támasztott és az Alaptörvényben megfogalmazott követelményeknek, továbbá eleget tesz hazánk nemzetközi egyezményekből fakadó kötelezettségeinek.

Az új büntetőeljárás kódex kodifikációjának irányelvei a következők: hatékonyság, gyorsaság, egyszerűség, korszerűség, koherencia és célszerűség.

A hatékonyság és gyorsaság azt fejezi ki, hogy az új büntetőeljárás törvény maradéktalanul és indokolatlan késlekedés nélkül képes érvényre juttatni a Btk.-ban megfogalmazott büntetőpolitikai szándékat. A koherencia és egyszerűség a kiszámíthatóságot, áttekinthetőséget és a könnyebb alkalmazhatóságot célozza, ami a jogalkalmazók részéről régóta megfogalmazott elvárás. A korszerűség követelményének szem előtt tartása pedig rávilágít arra, hogy a Be. gyakran nincs összhangban a XXI. század kihívásaival és elvárásaival, a bűncselekmények növekvő számával és egyre bonyolultabbá válásával, vagy a bűnözés szervezettségének magasabb fokával. A bűnözés elleni nemzetközi fellépés az eljárásjogok nagyobb fokú kompatibilitását, ugyanakkor az emberi jogok kiegyensúlyozott védelmét követeli meg. A célszerűség szem előtt tartása különösen a gyakorlati jogalkalmazók munkáját könnyíti meg.

Mindezekre figyelemmel azonban hangsúlyozni kell azt is, hogy a kodifikációs irányelvek érvényre juttatására irányuló törekvések nem eredményezhetik az eljárási garanciák sérelmét, ezért az új szabályozást oly módon kell kialakítani, hogy az egymást szükségszerűen korlátozó, ám nem rangsorolható eljárási érdekek rendezésére a tisztességes eljárás, mint egyetemes alapelv legyen a legfőbb szervezési szempont.

1.2.2.

A megjelölt célokat szolgáló normaszöveg elkészítéséhez megfelelő időre van szükség. Egy nem megfelelően kidolgozott szöveg a már elkészült törvényen belül is koherenciazavart eredményezhet, ami a hatálybalépést követően rövid időn belül ismételt módosításokat vonhat maga után.

A Btk. normaszövegének kidolgozásához több mint másfél évre volt szükség, úgy hogy a korábbi kodifikációs kezdeményezések háttéranyaga rendelkezésre állt. Egy, a Btk.-hoz hasonló kodifikációs előzményekkel nem rendelkező új büntetőeljárás törvény előkészítése legalább ugyanennyi – ha nem több – időt igényel.

A fentiekre figyelemmel az új törvény szakmai előkészítésének határideje az előterjesztésben kifejtettek alapján 2016. június 30.

2. Előzmények, kapcsolódások

A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium (a továbbiakban: KIM) 2013. év elején – a Kormány célkitűzéseinek megfelelően – megkezdte a felkészülést egy új büntetőeljárás törvény megalkotására. A megalapozott, tudományos konszenzuson alapuló, valamint a gyakorlati problémákra reflektáló büntetőeljárás törvény megalkotásának egyik fontos feltétele az volt, hogy a kidolgozásában elméleti és gyakorlati szakemberek egyaránt részt vegyenek. A KIM ezért – a neves elméleti és gyakorlati szakemberek közül – felkérte a Büntető Eljárásjogi Kodifikációs Bizottság (a továbbiakban: Kodifikációs Bizottság) elnökének dr. Erdei Árpád professzor urat, a bizottság tagjainak dr. Bárd Károly professzor urat, dr. Belovics Ervin legfőbb ügyész-helyettes urat, dr. Farkas Ákos professzor urat, dr. Márki Zoltán kúriai tanácselnök urat és dr. Bánáti János urat, a Magyar Ügyvédi Kamara elnökét, hogy készítsék elő az új büntetőeljárás törvény szabályozási koncepcióját.

2014. év elején a Kodifikációs Bizottság további tagokkal bővült. Az Országos Bírósági Hivatal, a Kúria, a Legfőbb Ügyészség, a Belügyminisztérium és a Magyar Ügyvédi Kamara további egy-egy tagot delegált a Kodifikációs Bizottságba. Így annak tagja lett dr. Borbás

Virág Bernadett főosztályvezető asszony, dr. Kónya István kúriai elnökhelyettes úr, dr. Láng László legfőbb ügyészségi főosztályvezető ügyész úr, dr. Bodnár Bence főosztályvezető úr, valamint dr. Csomós Tamás ügyvéd úr.

A Kodifikációs Bizottság működésének eredményeként az új büntetőeljárás törvény szabályozási koncepciójának munkaanyaga elkészült, azonban a Kormány szervezetének átalakítását, az Igazságügyi Minisztérium szakminisztériummá szervezését, valamint a büntetőjogi szakterület helyettes államtitkársági szintre emelését követően a büntetőeljárás kodifikáció – a munkaanyag elfogadása nélkül – új irányt vett.

Az igazságügyi miniszter döntése szerint 2014. év második felétől az új büntetőeljárás törvény megalkotásának folyamatát miniszteri biztos irányítja, melynek során – a Kodifikációs Bizottság által kifejtett magas szintű tudományos munka eredményére alapozva – egy konszenzuson alapuló és a gyakorlati problémákra hatékonyan reflektálni képes kódex kidolgozása a cél. A Kodifikációs Bizottság új szerepben, új munkamegosztás alapján, Büntető Eljárásjogi Kodifikációs Tanácsadó Testületként (a továbbiakban: Kodifikációs Tanácsadó Testület) folytatja a tevékenységét.

Emellett az Igazságügyi Minisztériumban folyó munka szakmai támogatása érdekében jelentős elméleti és gyakorlati tudással bíró szakemberek közreműködésével Szakértői Testület jött létre, amelynek tagjai dr. Elek Balázs ítéletáblai tanácselnök bíró úr, dr. Békés Ádám ügyvéd úr, dr. Blaskó Béla intézetvezető egyetemi tanár úr, dr. Herke Csongor dékánhelyettes úr és dr. Ibolya Tibor fővárosi főügyész úr.

A Kodifikációs Bizottság által kimunkált szabályozási koncepció mentén a Szakértői Testület közreműködésével elkészített előterjesztést a Szakértői Testület megtárgyalta, azt támogatta.

A Kodifikációs Tanácsadó Testület az előterjesztést a 2015. január 26. napján megtartott konzultáció keretében megtárgyalta, azzal egyetértett.

R É S Z L E T E S E L Ő T E R J E S Z T É S

I. Az új szabályozás kialakítását meghatározó alapvető szempontok

1.) Az Alaptörvényhez való kapcsolódások

Valamennyi jogszabály – ekként az új büntetőeljárás törvény megalkotásakor is – biztosítani kell az Alaptörvényből eredő tartalmi és formai követelményeknek való megfelelést. Ezen kötelezettség alapja maga az Alaptörvény [T] cikk (3) bekezdés], amely Magyarország jogrendszerének alapja, a legmagasabb szintű jogi norma.

Mindezek okán az új büntetőeljárás kódex megalkotására irányuló koncepció kialakításának is meghatározó része a büntetőeljárásra vonatkozó, az Alaptörvényben nevesített követelmények és garanciák hangsúlyozása, illetve érvényesítése.

A) Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1)–(3) és (6)–(7) bekezdése rögzíti a büntetőeljárással kapcsolatos eljárási jogokra, garanciákra vonatkozó rendelkezéseket.

„XXVIII. cikk

(1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.

(2) Senki nem tekinthető bűnösnek mindaddig, amíg büntetőjogi felelősségét a bíróság jogerős határozata nem állapította meg.

(3) A büntetőeljárás alá vont személynek az eljárás minden szakaszában joga van a védelemhez. A védő nem vonható felelősségre a védelem ellátása során kifejtett véleménye miatt.

[...]

(6) A jogorvoslat törvényben meghatározott rendkívüli esetei kivételével senki nem vonható büntetőeljárás alá, és nem ítéltethető el olyan bűncselekményért, amely miatt Magyarországon vagy – nemzetközi szerződés, illetve az Európai Unió jogi aktusa által meghatározott körben – más államban törvénynek megfelelően már jogerősen felmentették vagy elítélték.

(7) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.”

A fent ismertetett rendelkezések olyan büntetőeljárást követelnek meg, amely biztosítja, hogy a bárki ellen emelt vádat

- független és pártatlan bíróság,
- tisztességes és nyilvános tárgyaláson,
- ésszerű határidőn belül,
- a jogorvoslathoz való jog érvényesülése mellett bírálja el úgy, hogy a vád ellen
- mindenkinek joga és lehetősége legyen védőt igénybe venni,
- az elbírálás a vádról való végleges döntés legyen (res iudicata)
- és a döntésig senkit sem lehet bűnösnek tekinteni.

Az Alaptörvény idézett rendelkezései nem kizárólag a bíróságra, hanem az állam büntetőjogi igényének érvényesítésében szerepet játszó valamennyi hatóságra és eljárásukra irányadó.

Az alaptörvényi rendelkezések közül az egyik a legátfogóbb jog a tisztességes eljáráshoz való jog, amely a főbb emberi jogi egyezményekben is szerepelve önmagában is további irányelvek érvényesülését várja el a büntetőeljárásoktól, így például az időszerűséget, a fegyverek egyenlőségét, a tárgyalás nyilvánosságát. Érdemes ehelyütt hivatkozni az

Alkotmánybíróságnak a tisztességes eljáráshoz való alapvető joggal kapcsolatos, következetesen képviselt elvi álláspontjára:

„[A] tisztességes eljáráshoz való jog abszolút jog, amellyel szemben nem létezik mérlegelhető más alapvető jog vagy alkotmányos cél, mert már maga is mérlegelés eredménye. A büntetőeljárás szempontjából ezek a tételek a büntető igazságszolgáltatás történeti rendszereinek felhalmozódott tapasztalatán alapulnak. Eszerint: az igazság feltárásának az a legmegfelelőbb módja, ha az ítékezésben független és pártatlan bíróság nyilvános tárgyaláson, a bizonyítás tekintetében egyenlő jogokkal résztvevő felek aktív közreműködésével lefolytatott eljárás eredményeként, közvetlen észlelése útján szerzett bizonyítékok szabad mérlegelésével állapítja meg a büntető felelősségre vonás eldöntéséhez szükséges tényeket.”

B) A fentiek mellett alapvető fontosságúak az új törvény előkészítése során az Alaptörvénynek a büntető igazságszolgáltatásra vonatkozó következő rendelkezései is.

„C) cikk

(1) A magyar állam működése a hatalom megosztásának elvén alapszik.

(3) Az Alaptörvény és a jogszabályok érvényre juttatása érdekében kényszer alkalmazására az állam jogosult.

IV. cikk

(1) Mindenkinek joga van a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz.

(2) Senkit nem lehet szabadságától másként, mint törvényben meghatározott okokból és törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani. Tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés csak szándékos, erőszakos bűncselekmény elkövetése miatt szabható ki.

(3) A bűncselekmény elkövetésével gyanúsított és őrizetbe vett személyt a lehető legrövidebb időn belül szabadon kell bocsátani, vagy bíróság elé kell állítani. A bíróság köteles az elé állított személyt meghallgatni és írásbeli indokolással ellátott határozatban szabadlábra helyezéséről vagy letartóztatásáról haladéktalanul dönten.

(4) Akinek szabadságát alaptalanul vagy törvénytelenül korlátozták, kárának megtérítésére jogosult.

XV. cikk

(1) A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes.

(2) Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.

25. cikk

(1) A bíróságok igazságszolgáltatási tevékenységet látnak el. A legfőbb bírósági szerv a Kúria.

(2) A bíróság dönt

a) büntetőügyben, magánjogi jogvitában, törvényben meghatározott egyéb ügyben;

b) a közigazgatási határozatok törvényességéről;

c) az önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközéséről és megsemmisítéséről;

d) a helyi önkormányzat törvényen alapuló jogalkotási kötelezettsége elmulasztásának megállapításáról.

26. cikk

(1) A bírák függetlenek, és csak a törvénynek vannak alárendelve, ítélezési tevékenységükben nem utasíthatóak. A bírákat tisztségükből csak sarkalatos törvényben

meghatározott okból és eljárás keretében lehet elmozdítani. A bírák nem lehetnek tagjai pártoknak, és nem folytathatnak politikai tevékenységet.

27. cikk

(1) A bíróság – ha törvény másképpen nem rendelkezik – tanácsban ítélezik.

(2) Törvény által meghatározott ügyekben és módon nem hivatásos bírák is részt vesznek az ítélezésben.

(3) Egyesbíróként és a tanács elnökeként csak hivatásos bíró járhat el. Törvény által meghatározott ügyekben, egyesbíró hatáskörében bírósági titkár is eljárhat, akire e tevékenysége során alkalmazni kell a 26. cikk (1) bekezdését.

29. cikk

(1) A legfőbb ügyész és az ügyészség független, az igazságszolgáltatás közreműködőjeként mint közvádó az állam büntetőigényének kizárólagos érvényesítője. Az ügyészség üldözi a bűncselekményeket, fellép más jogsértő cselekményekkel és mulasztásokkal szemben, valamint elősegíti a jogellenes cselekmények megelőzését.

(2) A legfőbb ügyész és az ügyészség

a) törvényben meghatározottak szerint jogokat gyakorol a nyomozással összefüggésben;

b) képviseli a közvédat a bírósági eljárásban;

c) felügyeletet gyakorol a büntetés-végrehajtás törvényessége felett;

d) a közérdek védelmezőjeként az Alaptörvény vagy törvény által meghatározott további feladat- és hatásköröket gyakorol.”

2.) Nemzetközi elvárások

Az új büntetőeljárás törvénynek biztosítani kell a jelentőségüknél fogva kiemelkedő nemzetközi jogi dokumentumokban és egyezményekben, így különösen az Egyesült Nemzetek Közgyűlése által 1948-ban elfogadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában, a Magyarországon az 1976. évi 9. törvényerejű rendelettel kihirdetett Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányában, az 1976. évi 8. törvényerejű rendelettel kihirdetett Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányában (a továbbiakban: Egyezségokmány), valamint az ehhez kapcsolódó Első és Második Fakultatív Jegyzőkönyvben lefektetett jogokat. Az új törvénynek továbbá tekintettel kell lennie az Európai Unió Alapjogi Chartájában, valamint az 1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdetett, az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezményben (a továbbiakban: Római Egyezmény) és az ahhoz tartozó kiegészítő jegyzőkönyvekben foglalt jogokra, és figyelembe kell vennie az Emberi Jogok Európai Bíróságának (a továbbiakban: Bíróság) a gyakorlatát is.

A megalkotandó új törvénynek továbbá meg kell felelnie a már elfogadott európai uniós jogi aktusokban foglalt rendelkezéseknek is, így

a) a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról szóló, 2012. október 25-i 2012/29/EU európai parlamenti és tanácsi irányelvnek (a továbbiakban: 2012/29/EU irányelv) (átültetési határidő: 2015. november 16.),

b) a büntetőeljárás során és az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogról, valamint valamely harmadik félnek a szabadságelvonáskor történő tájékoztatásához való jogról és a szabadságelvonás ideje alatt harmadik felekkel és a konzuli hatóságokkal való kommunikációhoz való jogról szóló, 2013. október 22-i 2013/48/EU európai parlamenti és tanácsi irányelvnek (átültetési határidő: 2016. november 27.),

c) a büntetőügyekben kibocsátott európai nyomozási határozatról szóló, 2014. április 3-i 2014/41/EU európai parlamenti és tanácsi irányelvnek (átültetési határidő: 2017. május 22.),

d) a bűncselekmény elkövetési eszközeinek és az abból származó jövedelemnek az Európai Unión belüli befagyasztásáról és elkobzásáról szóló, 2014. április 3-i 2014/42/EU európai parlamenti és tanácsi irányelvnek (átültetési határidő: 2016. október 4.).

Az európai uniós jogalkotási munka folyamatosságára tekintettel szükséges annak rögzítése, hogy az új büntetőeljárás törvény kodifikációja során a büntetőeljárást érintő uniós jogi aktusok megfelelő átültetésére is figyelemmel kell lenni. Amennyiben az európai uniós és nemzetközi jogi aktusok által előírt kodifikációs kötelezettségek teljesítésére rendelkezésre álló határidő az új büntetőeljárás törvény hatályba lépése előtt lejár, akkor e jogalkotási kötelezettségnek az új büntetőeljárás kódex kialakításának eljárásától függetlenül, az előírt határidőn belül kell eleget tenni.

A törvényalkotás során szem előtt kell tartani továbbá különösen a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) Korrupció Elleni Munkacsoportja által tett ajánlásokat is.

3.) A büntető igazságszolgáltatással kapcsolatos társadalmi elvárásoknak való megfelelés

Az új büntetőeljárás törvény szabályozási elveinek érvényesítése a kodifikáció során nem csupán a büntetőeljárás kialakításával kapcsolatos elvi megfontolások része. Majdan alkalmazandó jogszabályként a büntetőeljárás törvény az állami büntetőhatalom és a polgárok közvetlen kapcsolatát is alapvetően érinti. Az előkészítés során számolni kell azzal a szemponttal, hogy a társadalom minden korban növekvő elvárásokat támaszt az emberi együttélés rendjét sértő és veszélyeztető bűncselekmények elleni állami fellépés minőségével szemben. A büntetőeljárásokról alkotott ellentmondásos vélemények eloszlátása érdekében is fontos a fejlett társadalmakban kialakult értékfelfogással egyező alapelveknek való megfelelés, olyan eljárásrend kialakítása, amely révén az állami szervek eljárásában való bizalom, illetve az igazságszolgáltatási szervek eljárásával kapcsolatos társadalmi elégedettség növelhető. A törvény kidolgozásánál tekintettel kell lenni arra a társadalmi és szakmai közegre, amelyben az új kódex működni fog. Kétségtelen tény, hogy az igazságszolgáltatás minősége csak akkor javítható, ha a törvény megfelel a bűnüldözéssel és az ítélkezéssel szemben megfogalmazott társadalmi elvárásoknak.

II. Az új büntetőeljárás törvény szabályozási elvei

1. A korszerű szabályozási igényeknek megfelelően az új büntetőeljárás törvénynek meg kell felelnie:

- a) az Alaptörvény előírásainak,
- b) Magyarország nemzetközi jogi és az európai uniós tagságból fakadó kötelezettségeinek,
- c) az új Büntető Törvénykönyv létrehozásával elindított büntetőpolitikai reformtörekvéseknek,
- d) a jogász hivatásrendek jogalkalmazás során összegyűjtött tapasztalatai alapján felmerült igényeknek,
- e) az igazságszolgáltatással szemben megfogalmazott társadalmi elvárásoknak, különösen annak, hogy az igazságszolgáltatás gyorsabban, hatékonyabban működjön és a büntetőeljárások eredményeként igazságos döntések szülessenek,

f) korunk változó életviszonyainak.

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény megalkotásával elindított büntetőpolitikai reform következő elemeként, egy annak lehető legteljesebb és következetes érvényesítésére hivatott, új büntetőeljárás törvény megalkotása a feladat.

Az új büntetőeljárás kódex kodifikációjának elvi irányát nemzeti jogfelfogásunk, közjogunk szelleme, valamint azon meggyőződés határozza meg, hogy a korszerű szabályozási igényeknek megfelelni kívánó büntetőeljárás törvénynek a magyar büntetőeljárás hagyományainak, az Alaptörvénynek és a nemzetközi jogi követelményeknek való megfelelés mellett csak a magyar életviszonyokkal való szerves kapcsolat adhatja meg valódi erejét és biztosíthatja alkalmazásának kedvező hatását.

A rendeltetését betöltő büntetőeljárás a jelenkor változó társadalmi viszonyaitól el nem szakadó szemlélettel alakítható csak ki. A kodifikáció ezért az Alaptörvény által lefektetett kereteken belül, a nemzeti jogalkotás eredményei és a gyakorlati tapasztalatok alapján alkalmazhatónak bizonyuló külföldi megoldások között összhangot teremtve, figyelemmel fordul az igazságszolgáltatás gyorsabb és hatékonyabb működésére irányuló új lehetőségek felé.

A polgárok modern igazságszolgáltatással szembeni elvárásainak érvényre juttatásához, azaz a gyors és igazságos döntéseket eredményező büntető igazságszolgáltatás biztosításához a jogtudomány elismert eredményei, a jogász hivatásrendek jogalkalmazás során összegyűjtött tapasztalatai és a büntetőeljárással összefüggésben tevékenységet végző társadalmi szervezetek javaslatai szolgálhatnak további útmutatóul.

Az elméleti elveknek a gyakorlati élettől távol álló, öncélú követését elkerülve a kodifikáció az új büntetőeljárás törvény alapjait a szükséges garanciákkal védett, egyúttal a hatékonyság irányába mutató egyszerűség és alkalmazhatóság irányelveire figyelemmel fekteti le.

2. A büntetőeljárás garanciák rendszerét felül kell vizsgálni, amelynek során a tisztességes eljáráshoz való alapvető jog következetes érvényesítése mellett a valós garanciákat meg kell tartani, a tényleges garanciális tartalmat nem hordozó jogintézményeket pedig mellőzni kell.

A büntetőeljárás garanciák egymáshoz kapcsolódva, részben hierarchikusan felépített rendszert alkotva arra hivatottak, hogy a büntetőeljárás feladatainak teljesítését szolgálják. E struktúrában a büntetőeljárás jogi garanciái az eljárás során kikényszeríthető elvek és jogintézmények.

Az eljárásjogi garanciák első körének fő célja egyes eljárási szereplők jogainak védelme, a büntetőügyekben eljáró hatóságok eljárásának ellenőrizhetősége, végső soron az eljárás törvényességének biztosítása. Ezen eljárási garanciák egy része a bíró és – főként a nyomozás tekintetében – az ügyész személyéhez, valamint az egyes eljárási szereplőkhöz köthető, akik egy adott eljárási szakban egymás ellenőrzésével vagy közreműködésükkel biztosítják egy-egy aktus törvényességét. Ez utóbbi garanciák alapja végső soron a büntető eljárásjogon kívüli, mégis az alapelveknek megfelelően szabályozott igazságszolgáltatási szervezet egymástól független szereplőinek működésében található.

Az eljárási garanciák másik köre egyfajta minőségbiztosításként kötődik az egyes bizonyítási eszközök és eljárások hitelességéhez (például szaktanácsadók és szakértők kötelező részvétele vagy egyes kriminalisztikai ajánlások).

Maga az eljárási törvény egésze tekinthető a jogállami büntetőeljárás legáltalánosabb jogi garanciájának, ekként elsősorban a maga egységében és nem pusztán az egyes szabályainak kell az alkotmányos elvárásoknak megfelelnie. Amennyiben viszont minden szabályt garanciális jelentőségűnek tartunk, úgy elvész a garancia kiemelt minősége.

Az eljárási garanciák legkoncentráltabb megnyilvánulásai az alapelvek, amelyeknek az egyes részletszabályokban való következetes kibontása és érvényesítése biztosítja a teljes eljárás jogállami megfelelőségét. A jogtudomány és joggyakorlat alapján azonban az is nyilvánvaló, hogy valamennyi alapelv egyidejű és vegytiszta érvényesülése lehetetlen, az egyes alapelvek részben egymás korlátozásával fejtik ki hatásukat.

Az új büntetőeljárási törvény egyes elemeit ezért oly módon kell újragondolni, hogy az egymást szükségszerűen korlátozó, ám nem rangsorolható eljárási érdekek rendezésére a tisztességes eljárás, mint egyetemes alapelv lehet irányadó szervezési szempont. Cél, hogy egy-egy eljárási alapelv szükségszerű sérelmét kompenzálni lehessen úgy, hogy végső soron az eljárás egészében véve legyen tisztességes, és az eljárás valamennyi szereplője úgy tudja kellő hatékonysággal gyakorolni eljárási jogait, hogy az a rendeltetésének megfeleljen. Ehhez az eljárási garanciaként szolgáló jogosultságok eljáráson belüli pozicionálása is nagyobb hangsúllyal kezelendő. Az egyes garanciákat elsősorban azokhoz az eljárási szakaszokhoz kell telepíteni, ahol a leghatékonyabban érvényesülhetnek, az egyes jogkorlátozások ellentételezését pedig – akár más eljárási szakaszokban – biztosítani kell.

A funkció nélküli, formális, valamint az adott esetben más eljárási garanciával már biztosított szabály elhagyható, ahogyan minden garanciális potenciállal rendelkező szabály alkalmazására sincs szükség valamennyi eljárási helyzetben, ha az adott eljárás törvényességét más szabályok már megfelelően biztosítják. Az eljárás hatóképes jogi garanciái csak az egész büntetőeljárást átható, általános szemléletváltás részeként valósíthatóak meg.

Alapvető, hogy a tényleges eljárási garanciák semmiképpen sem eshetnek áldozatul az eljárás gyorsabbá tételére irányuló törekvésnek. Az alkalmoszerű módosításokkal szemben egy átfogó, az eljárási garanciák rendszerét érintő újraszervezés a jogállami elvárásoknak és az eljárások gördülékenyebbé tételére irányuló társadalmi és jogalkalmazói igényeknek egyaránt megfelelő eredményt ígér. Ehhez nem mellőzhető az eljárási garanciák funkcionális újraértelmezése és a hatályos büntetőeljárási törvény jogi garanciáinak revíziója.

Ilyen revíziót igénylő garanciális elem lehet például a terhelt jelenléti kötelezettsége a tárgyalási szakaszban, amelyet megfontolandó lehet olyan jogként definiálni, amelyről a terhelt – megfelelő garanciák biztosítása mellett – lemondhat, illetve e körbe tartozhat a laikus bíráskodás jelenlegi rendszerének megújítására irányuló törekvés, a személyi szabadság elvonásával vagy korlátozásával járó kényszerintézkedések szabályainak felülvizsgálata, a határozatok nem támadott rendelkezéseire vonatkozó indokolási kötelezettség szűkítésének lehetőségét érintő vizsgálat vagy annak keresése, hogy a technológia szerepe miként növelhető az eljárási cselekmények biztosítékaként.

3. A büntetőeljárásban a sértettek érdekeinek védelmére a jelenleginél nagyobb hangsúlyt kell fektetni. Az új törvénynek a sértettek védelmét és a sértettek érdekeinek érvényesítését minden lehetséges eszközzel támogatnia kell. Olyan eljárási szabályokat kell kidolgozni, amelyek biztosítják, hogy az eljáró hatóságok a sértettekkel szemben a lehető legkíméletesebb módon járjanak el.

A büntetőeljárás elsődleges, a bűncselekmények elkövetőinek felelősségre vonásában megnyilvánuló rendeltetése mellett a tágabb értelemben vett büntetőjogi jogalkotás (ideértve a

nemzetközi és európai szintű normaalkotást is) elfogadott és egyre jobban támogatott fejlődési irányát a sértettek érdekeinek fokozott védelme határozza meg. A jogalkotó fokozatosan erősödő fellépését jól mutatják az utóbbi évtizedben végrehajtott jogszabály-módosítások például a pótmagánvád, illetve a közvetítői eljárás bevezetése vagy a polgári jogi igény elbírálására vonatkozó kötelezettség előírása esetében.

A sértett szerepét hangsúlyozó, eljárási lehetőségeit bővítő jogi változásokat azonban nem feltétlenül követte a jogalkalmazók napi gyakorlatban is megnyilvánuló szemléletváltása. A sértettként fellépő természetes személyek a büntetőeljárás mindennapi gyakorlatában gyakran csupán tanúk, akiknek igazmondását és elfogulatlan nyilatkozatát az eljárás többi szereplői egyfelől az érdekeiknek alárendelve, kellő empátiát mellőzve próbálják ellenőrizni, másfelől a tárgyilagosságra törekedve igyekeznek kizárni az esetleges elfogultságból eredő torzító hatásokat. Ezért érezheti úgy adott esetben egy sértett, hogy számára az eljárás újabb próbatétel, és az igazságszolgáltatás nem fordít rá kellő figyelmet.

Az új büntetőeljárás kódex sértettekre vonatkozó szabályainak kialakítása során a hazai elvárások mellett az Európai Unió bűncselekmények áldozataira vonatkozó, szintén egyre hangsúlyosabb jogalkotása jelenti a további megfelelési pontot. Ebben a körben ki kell emelni, hogy az áldozatvédelem kérdését Magyarország európai uniós elnöksége egyik prioritásaként kezelte, és jelentős magyar részvétel mellett került sor a bűncselekmények áldozatainak védelmére vonatkozó 2012/29/EU irányelv kidolgozására, amely átfogóan szabályozza a kérdéskört.

A hazai elvárások és az említett irányelv alapján a sértettek érdekei a büntetőeljárásban az alábbiak szerint foglalhatók össze. A sértettek alapvető érdeke a hatékony és gyors büntetőeljárás, amely teret adhat a sértett és terhelt közötti feszültség feloldásához, és amelyben biztosított a bűncselekménnyel okozott kár minél nagyobb mértékű megtérülése. Fontos biztosítani továbbá, hogy a sértett egyenjogú alanya legyen az eljárásnak, így egyebek mellett tájékoztatást kérhessen, indítványokat, észrevételeket tehessen. A sértettnek – jogai érvényesítéséhez – megfelelő jogorvoslati lehetőségekkel kell rendelkeznie. Szintén alapvető igény, hogy a bűncselekmény elszenvédésére tekintettel megfelelő kímélettel bánjanak az eljárás során a sértettel, amely azonban nem sértheti az eljárás hatékonyságát és a garanciális szabályok érvényesülését.

Kiemelt célként kell tehát kezelni az új büntetőeljárás kódex megalkotása során a sértettek szempontjainak hatékonyabb érvényesítését. A sértetti szerep fent körvonalazott képének megfelelő szabályok kialakításához felül kell vizsgálni a büntetőeljárás valamennyi intézményének működését, amelyekben a sértett eddig is részt vehetett, és ha szükséges, hatékonyságukat javítani kell, valamint keresni kell azon új lehetőségeket, amelyekkel a sértett jelenlegi pozíciója érdemben tovább javítható.

A sértetti érdekek a fentieknek megfelelően a büntetőeljárásban nem csak a terhelt egyre tágabb értelemben vett jóvátételi kötelezettségében kell, hogy megjelenjenek. Az áldozatvédelmi szemléletnek teret adva az egyes eljárási szabályokat a sértett kíméletére, a sértett lehetséges igényeire figyelemmel indokolt kialakítani. A szemléletváltás részletszabályokban eddig kellően nem érvényesített alapja azon felismerés, hogy a sértettek nem csupán a bűncselekménnyel megbomlott társadalmi viszony szükségszerű alanyai, hanem e sajátos jogviszony alanyaiként, alapvető jogaik sérelme okán érvényesítendő igényekkel rendelkeznek.

Ennek megfelelően alapvető célkitűzés, hogy a sértetteknek a büntetőeljárás alanyaiként kell rendelkezniük olyan jogokkal, amelyekkel – az egyéb eljárási szempontokra tekintettel elfogadható körben – hatással lehetnek a büntetőeljárás alakulására, és amelyek révén

elkerülhető a másodlagos viktimizáció. A sértetti érdekek hatékonyabb érvényesítését biztosító szabályoknak azonban úgy kell a büntetőeljárás egységes rendjéhez igazodniuk, hogy az eljárást túlzottan ne nehezítsék el. Ehhez a büntetőeljárás elsődleges céljainak a figyelembevételére és az áldozatvédelmi funkciót szolgáló szabályok megfelelő gondossággal történő kialakítása szükséges.

Ezen keretek között elsőként magának a sértett jogi fogalmának a kérdése vizsgálendő, hiszen a büntetőeljárásban sértettként való minősülés jelenti az érdekérvényesítés első feltételét, míg a körből kimaradók az egyéb érdekelt vagy a tanú eljárási pozíciójába kerülhetnek. Az elmélet szintjén az a látszat, hogy a sértett fogalma rendkívül egyszerűen meghatározható mind az eljárásjogban, mind pedig az anyagi jogban. A sértett fogalmának felülvizsgálata tehát részben a fogalom anyagi és eljárásjogi kettősségét, részben a viktimológiai áldozat fogalmát érinti. A sértett fogalma esetében keresendő annak lehetősége, hogy a fogalom új alapokra helyezhető-e.

A sértetti érdekek érvényesítéséhez nélkülözhetetlen a sértettet megillető jogok, eljárási eszközök ismerete. Ehhez olyan proaktív szabályrendszer kialakítására van szükség, amely nem elégszik meg a jogok formális biztosításával, hanem a jogismeretekkel nem rendelkező – különösen a hátrányosabb vagy sérülékeny csoportba tartozó – sértettek esetén is lehetővé teszi az érdemi joggyakorlást az eljárás valamennyi szakaszában. Ennek természetes részét képezi, hogy az alapvető jogosultságok ismertetésén túlmutató kapcsolattartás feltétele – a büntetőügyben eljáró hatóságok mérlegelési körén kívül eső szempontok esetén – kizárólag a sértett rendelkezése, választása lehet.

Elkerülendő, hogy a sértettek a bűncselekménnyel okozott sérelmeken túl a büntetőeljárásban újabbakat szenvedjenek el, erre tekintettel olyan eljárási szabályokat kell kidolgozni, amelyek biztosítják, hogy az eljáró hatóságok velük szemben a lehető legkíméletesebb módon járjanak el. Ennek érdekében megfontolandó a büntetőeljáráson kívüli, áldozatsegítő szolgálatként működő intézmények és a büntetőügyben eljáró hatóságok szorosabb kapcsolatának kialakítása. A bizonyítás indokolatlan megismétlésének visszaszorítása mellett a sértettek kímélete megköveteli, hogy kihallgatásnak csak olyan mértékben vessék alá őket, amennyire az eljárás érdekében az feltétlenül szükséges. E körben vizsgálendő, hogy bővíthető-e az infokommunikációs eszközök igénybevételének és a sértett írásbeli nyilatkozatainak lehetősége a kihallgatás során, illetve helyett.

Alapvető célkitűzés, hogy a sértettek a büntetőeljárás keretein belül, ésszerű határidőben hatékonyabb eljárásban kaphassanak megfelelő jóvátételt, illetőleg kártérítést a terhelttől. A sértett polgári jogi igényének érvényesítése érdekében elemezni és értékelni kell a zár alá vétel szabályainak az érvényesülését, és az eljárási garanciák megóvása mellett – a kizárólagos kriminalisztikai vagy munkahatékonyági érdekektől függetlenül – vizsgálni kell a módosítás lehetőségeit.

4. Szélesíteni kell azoknak a garanciális elemeknek a körét, amelyek biztosítják, hogy a – korukból, helyzetükből vagy állapotukból adódó érdekérvényesítési korlátaikra is figyelemmel – sérülékeny csoportba tartozók az ilyen hátránnyal nem rendelkezőkkel azonos módon gyakorolhassák jogaikat, függetlenül az eljárásbeli pozíciójuktól.

A sérülékeny személyeket érintő támogató hozzáállás a modern társadalmak, a társadalmi szolidaritás, a modern jogalkotás általános elvárása. Az Alaptörvény XV. cikke is alapvető jogként és kifejezett állami célkitűzésként fogalmazza meg a hátrányos megkülönböztetés tilalmát, az esélyegyenlőség garantálását, a támogatásra szoruló egyes csoportok számára a többletvédelem biztosítását.

Mindezen alapelveknek a büntetőeljárásban is érvényre kell jutniuk, ami egyszerre biztosíthatja a törvényes, tisztességes eljárás lefolytatását és az állam hatékony büntetőjogi igényének érvényesítését is.

A büntetőeljárás törvény a magán- és családi életre, a személyiségi jogokra leginkább befolyással bír, e területekbe közvetlenül beavatkozó eljárásrendek egyike, függetlenül attól, hogy az érintett az eljárás alanya, a bizonyításban résztvevő személy (tanú, szakértő), az eljárási cselekmények elszenvetője, vagy az eljárásban bármilyen más okból érdekelt. A büntetőeljárás szabályozó jogszabályok e személyek vonatkozásában számos jogosultságot keletkeztetnek és számos kötelezettséget állapítanak meg.

E jogok és kötelezettségek megfelelő gyakorlását, teljesítését érdemben befolyásolhatja az érintett személyes helyzete, körülményei. A büntetőeljárás törvényességét biztosító garanciák szükségességét elsősorban nem az érintettek személyében megnyilvánuló speciális körülmények, hanem az eljárás jellege indukálja. A törvényes, tisztességes büntetőeljárás érdemi garanciáját ugyanakkor nem a garanciák öncélú megfogalmazása, hanem azok minden résztvevő számára elérhető, használható, hasznosítható módon történő, tényleges biztosítása jelenti. E hozzáférés során azonban már nem lehet figyelmen kívül hagyni a címzettek személyét érintő különbségeket, az ezeknek megfelelő eljárások egyéniesítését sem. Lényeges szempont, hogy hiábavaló az olyan garanciák biztosítása, amelyeket a jogosultak – személyüknél fogva – nem, vagy csupán elégtelen módon képesek használni, alkalmazni. A büntetőeljárás érintő esélyegyenlőség kötelezettsége ezért elsősorban nem többletgaranciák, hanem a garanciákhoz való hozzáférés – kiegyenlítő módon történő – biztosítását jelenti.

E kiegyenlítő, esélyegyenlőséget biztosító megközelítés már jelen van a büntetőjogi intézményrendszerben. Így példaként lehet említeni, hogy a gyermekbarát igazságszolgáltatás célkitűzését végrehajtó büntetőjogi jellegű intézkedések – gyermekbarát meghallgató szobák létesítése, a tájékoztatás megfelelő módon történő biztosításának a szabályozása – az életkorból fakadó sajátosságokat vették figyelembe. Az áldozatvédelem kérdése pedig a nyomozó hatóság munkájához kapcsolódóan, illetve tágabb értelemben is a büntetőjogi intézményrendszer részévé vált.

A tisztességes eljáráshoz való alapvető jog, a büntetőeljárással szükségszerűen együtt járó különböző érdekek figyelembevétele, az érdeksérelmek megfelelő orvoslása érdekében a már létező jogintézményekkel kapcsolatos jogalkalmazási tapasztalatokat felhasználva, az új büntetőeljárás törvény megalkotása során különös tekintettel kell lenni a tervezett garanciális elemek, jogok és kötelezettségek olyan meghatározására, amely azokat mindenki, így különösen a sérülékeny csoportok számára történő elérhetővé, megérthetővé, alkalmazhatóvá teszi.

A büntetőeljárással összefüggésben a sérülékeny csoportba sorolás alapját, az egyéni igények figyelembevételének szükségességét számos tényező befolyásolhatja. E körülmény alapulhat önmagában az egyes bűncselekmény típusokkal, a büntetőeljárás egészével összefüggő érdeksérelmen, meghatározhatja az érintettek pozíciója, eljárási helyzete, továbbá alapulhat az érintettek személyével, a személyiségük meghatározó jegyeivel kapcsolatos körülményeken, ilyen lehet például a fogyatékoság, az életkorral vagy a vagyoni helyzettel kapcsolatos fokozott kiszolgáltatottság. Az új büntetőeljárás törvény megalkotása során ezért teljes körűen fel kell mérni mind az eljárás jellegéből eredő, mind az érintettek személyében megtestesülő, a fokozott sérülékenységre okot adó körülményeket. Meg kell határozni, hogy a sérülékenység milyen módon akadályozza, nehezíti a jogok gyakorlását, az érdekek érvényesítését és e körben milyen kiegészítő rendelkezések bevezetése szükséges az esélyegyenlőség biztosításához. Törekedni kell a már rendelkezésre álló intézményrendszerek – áldozatvédelem, gyermekbarát igazságszolgáltatás – tapasztalatainak, eszközrendszerének

felhasználására és az intézmények más, ugyanakkor hasonló szempontból sérülékeny csoportok számára történő elérhetővé tételére.

Az esélyegyenlőség biztosítása nem válhat öncélú, pusztán adminisztratív formákban megtestesülő többletjévé, ezért kizárólag az érdemi igényekhez igazodó arányos intézkedések bevezetése indokolt. Egyúttal fel kell ismerni, hogy a sérülékeny csoportok számára biztosított esélyegyenlőség része a hatékony, időszerű igazságszolgáltatás eszköztárához is.

Figyelemmel kell lenni arra, hogy a formális – a fokozott sérülékenység okán nem érvényesülő vagy nem érvényesíthető – garanciális elemek alkalmazási hiányosságainak utólagos kiküszöbölése számottevően több erőforrást igényel, mint az érdemi jogérvényesítés egyszeri, megfelelő biztosítása. A garanciális elemek hiányossága esetlegesen a későbbiekben fel nem használható vagy hitelességükben megkérdőjelezhető bizonyítási eszközök beszerzését eredményezheti. E körülmények érdemben érintik a nyomozás folyamatát, a hiányosságok utólagos, a bírósági, jogorvoslati eljárásban történő napvilágra kerülése pedig helyrehozhatatlan vagy csupán az erőforrásokat pazarló eljárásokkal – hatályon kívül helyezéssel, megismételt bizonyítási eljárással – helyrehozható szituációkat eredményeznek. Ugyanakkor a sérülékeny csoportok egyéni igényeinek figyelmen kívül hagyása az együttműködés hiánya, lehetetlenné válása okán a történeti tényállás felderítését is veszélyeztetheti.

Mindezekre figyelemmel a sérülékeny csoportok sajátosságainak figyelembevétele tehát nem kizárólag a társadalmi szolidaritás kérdéskörébe tartozik, az érintettek számára a tisztességes eljárás biztosítása és a hatékony büntető igazságszolgáltatás egyik fontos eleme.

Ezen elvárásnak számos, a majdani büntetőeljárás főbb rendelkezéseire igazodó részletszabály kialakításával lehet megfelelni, melynek során megfontolás tárgyát képezheti például, hogy az áldozat kihallgatását az e célra kialakított vagy átalakított helyiségekben, erre kiképzett szakemberek révén vagy azok segítségével kell elvégezni, akiknek személye lehetőleg ne változzon, vagy például a szexuális erőszak, a nemi alapú erőszak és a hozzátartozók közötti erőszak áldozatainak valamennyi kihallgatását lehetőleg az áldozattal azonos nemű személy végezze.

5. A büntetőeljárások egyszerűsítése és hatékonyságának növelése érdekében a szabályozás során különbséget kell tenni az egyszerűbb megítélésű és a bonyolultabb, időigényesebb ügyek között.

Általánosan elfogadottnak tekinthető, hogy a büntetőeljárás egyszerűsítésének két alapvető lehetősége a terheltebb együttműködéséhez – beismertetéséhez, hozzájárulásához – vagy a cselekmény tárgyi súlyához kötött egyéniesítés, végső soron pedig ezek bizonyos kombinációja. E két körben tértől és időtől függetlenül, mindig és mindenkor történtek kísérletek az általános szabályoktól történő eltérésre, az eljárásrend egyszerűsítésére.

A csekély tárgyi súlyú ügyek egyszerűbb eljárási keretek között történő elbírálása már a bűnvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. törvénycikk (a továbbiakban Bp.) is ismert volt, és meghatározta a nyomozás, a vizsgálat, valamint a bírósági eljárás alakulását. A büntető perrendtartásról szóló 1951. évi III. törvény – az egész büntetőeljárás egészének átalakítása mellett – szakított a korábbi törvénnyel, és egységes eljárásrendet vezetett be mind a nyomozás, mind a bíróság előtti eljárást illetően, amelyet a büntető eljárásról szóló 1962. évi 8. törvényerejű rendelet is megtartott.

Érdemi változást hozott ugyanakkor a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény, amely bevezette a büntetti és vétségi eljárás megkülönböztetését. A tárgyi súly szerinti elkülönült, de – a büntetti szabályok alkalmazásának irányában – átjárható rendszer áthatalta a nyomozást, a tárgyalás előkészítést, a bírósági tárgyalást és a jogorvoslati rendszert is, így az egész eljárást alapvetően meghatározó szervező elvvé vált. Ugyanakkor a törvényalkotók már ekkor célul tűzték ki, hogy a vétségi eljárás olyan módon egyszerűsítse és gyorsítsa fokozott módon az egész büntetőeljárást, hogy az ne járhasson a törvényesség sérelmével, a garanciális elvek gyakorlati érvényesülésének feladásával.

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) ismét szakított a cselekmények tárgyi súlya szerinti érdemi tagoltsággal, azt csupán az eljárás néhány – elterelést, külön eljárás alkalmazását biztosító – elemében tartva meg. A tagolt eljárásrend elhagyása mellett a Be. célkitűzése volt az eljárás egészének általános egyszerűsítése, gördülékennyé tétele, amelyek a csekélyebb tárgyi súlyú ügyek fokozottan egyszerűbb elbírálásának szabályait szükségtelemé is tették. A törvény hatálybalépése óta kialakult gyakorlati tapasztalatok ugyanakkor mindezen elvárásokat nem igazolták.

Az új büntetőeljárás törvény megalkotásának egyik lényeges célkitűzése az időszűrés, az eljárások gyors, hatékony lefolytatásának biztosítása. A bírósági eljárást érintő, illetve a terhelti együttműködéshez kötött egyszerűsített eljárási formák mára általánosan elfogadottá váltak, ezen a téren továbblépésre érdemben leginkább a részletszabályozás területén van lehetőség. A jelenlegi eljárásrendhez képest ugyanakkor minőségi előrelépést jelenthet a nyomozásnak a cselekmény tárgyi súlyához vagy a terhelt együttműködéséhez, esetleg ezek együttes alkalmazásához igazodó átalakítása.

Már az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának a büntetőeljárás egyszerűsítéséről szóló R (87) 18 számú Ajánlása (a továbbiakban: Ajánlás) is általános elvárásként fogalmazta meg a kisebb és tömeges bűncselekmények intézésénél „a sommás eljárás, a megegyezés (kiegyezés), az egyszerűsített eljárások alkalmazását, valamint a bírósági eljárás egyszerűsítését”.

A kizárólag a bírósági eljárást érintő egyszerűsítési törekvésekkel szemben a mindenkori jogalkotás mindezek ellenére adós maradt a nyomozást, a nyomozás során lefolytatott bizonyítási eljárást érintő egyszerűsített megoldások kidolgozásával, az e körben rendelkezésre álló lehetőségek maradéktalan kiaknázásával.

Az új büntetőeljárás törvénynek ezért megfelelő figyelmet kell fordítani a cselekmény tárgyi súlyához igazodó eljárásrend kialakítására, amely – a korábbiaktól eltérően – érdemben érinti, meghatározza az eljárás nyomozási szakaszát. Indokolt ugyanakkor, hogy e tagoltság indokolt esetben kihatással legyen a bírósági eljárás lefolytatására is.

A kodifikáció során meg kell vizsgálni annak lehetőségét, hogy vajon az általános eljárás a jelentősebb tárgyi súlyú, összetett bizonyítási nehézségeket felvonultató bűncselekmények esetében legyen-e irányadó, amelyhez képest lehetővé kell tenni az egyszerűbb, rugalmasabb eljárás alkalmazását a csekélyebb tárgyi súlyú, egyszerűbb megítélésű cselekményeknél vagy a jogalkalmazási gyakorlat változási irányaira is figyelemmel az ügyek tömegének elintézésére alkalmas eljárási modell legyen az általános, amelyhez képest a hagyományos eljárási megoldás legyen a kivétel a nagyobb jelentőségű, bonyolultabb ügyek elbírálására.

Az eljárások differenciálásának igényével szervesen összefüggő kérdés, hogy az új eljárásjogi törvényben ténylegesen tükröződnie kell a nyomozó hatóság iránt tanúsított bizalomnak, egyúttal célszerű újraszabályozni az ügyészség és a nyomozó hatóság kapcsolatát is. A csekélyebb tárgyi súlyú, ugyanakkor a bűnüldözési munka számszerű többségét kitevő

ügyekben teret kell engedni a nyomozó hatóság önálló nyomozásának, valamint az egyszerűbb eljárási szabályok alkalmazásának. E körben indokolatlan és felesleges az ügyészség eddigi túlsúlyos szerepének vagy – példának okáért a nyomozás határidejének meghosszabbításával kapcsolatos – látszat garanciáknak a fenntartása. A nyomozás egyszerűsítésének esetleges hiányosságait képes ellentételezni az ügyészség – elsősorban – törvényességet garantáló szerepe, a vádemeléssel kapcsolatos feladatköre, valamint a bíróság eljárása.

Ezzel szemben a jelentős tárgyi súlyú, komplex bűncselekmények esetében az érintett hatóságok feladatkörének markáns elhatárolása mellett, az ügyészség érdemi közreműködésének és az ehhez igazodó eszközrendszer kialakításának van helye. Az ügyészség nem nyomozó hatóság, és – az ügyészi nyomozástól eltekintve – nem is alkalmas e szervezetidegen feladat ellátására, a nyomozás elsősorban a nyomozó hatóság szakterülete. Az ügyészség nyomozó hatóságként történő definiálása ezért nem lehet helytálló. Ugyanakkor az eljárás törvényességének biztosítása, az eredményes vádemeléshez mutató irány meghatározása, a vádemelés kérdésében szükséges állásfoglaláshoz kapcsolódó bizonyítottság mértékének meghatározása az ügyészség feladata, felelőssége.

A feladatok megfelelő újradefiniálásához igazodóan az ügyészség számára a nyomozás irányának érdemi meghatározását lehetővé tevő eszközrendszert is ki kell alakítani. Ennek során figyelemmel kell lenni a nyomozó hatóságok és az ügyészség sajátos közjogi státusztára, szervezeti tagozódására.

Kétségtelen tény, hogy egy eljárásrendet meghatározó szabályrendszer kialakításával összefüggésben egyaránt érvek és ellenérvek hozhatók fel mind a teljesen homogén, mind a specializált, az egyedi igényekre szabott külön eljárásokat is bevezető rendszer vonatkozásában. A homogén rendszer egységes, jó esetben kiforrott gyakorlatot, biztos jogalkalmazást eredményezhet, ugyanakkor nincs, nem lehet tekintettel egyedi – esetenként csekélyebb mértékű – igényekre. A számos külön eljárással tagolt, egyéniesítő eljárásrend ezzel szemben megfelelőbben biztosíthatja az erőforrások hatékony elosztását, azonban azt a veszélyt is hordozhatja magában, hogy a szabályrendszer bonyolultabb, ezért összességében nehezebben is alkalmazható lesz. Mint minden esetben, ezzel kapcsolatban is a két véglet közötti megfelelő egyensúly megtalálása jelentheti a megoldást.

6. A bizonyítási eljárás egyszerűsítésére törekedve lehetővé kell tenni, hogy abban az esetben, ha a védelem alanyai a büntetőjogi felelősséget megalapozó tényeket nem vitatják, azokra a további bizonyítás felvétele mellőzhető legyen.

A Be. szerint a bizonyítás azokra a tényekre terjed ki, amelyek a büntető és a büntetőeljárás jogszabályok alkalmazásában jelentősek. A bizonyítás során a tényállás alapos és hiánytalan, a valóságnak megfelelő tisztázására kell törekedni.

A nyomozás során fel kell deríteni a bűncselekményt, az elkövető személyét, fel kell kutatni és biztosítani kell a bizonyítási eszközöket. A tényállást oly mértékben kell felderíteni, hogy a vádló dönthessen arról, vádat emel-e. A bírósági tárgyaláson a bizonyítás pedig a vádban foglalt tényekre terjed ki. A gyakorlatban a tárgyaláson történő bizonyítás a legtöbb esetben a nyomozás megisméltését jelenti, vagyis a bíróság ismételten kihallgatja a vádlottat és a tanúkat, továbbá sor kerül a nyomozás során előterjesztett, írásbeli szakvélemény ismertetésére vagy felolvasására. A nyomozás során történő kihallgatás és a tárgyaláson történő kihallgatás ideje között általában hosszú idő telik el, ezért a kihallgatott személyek újabb vallomása az emlékezet szükségszerű megfakulása következtében rendszerint kisebb-nagyobb kérdésekben eltér a korábbi vallomásuktól. Ennek okát a bíróságnak tisztáznia kell, melynek eredményeként a kihallgatott személyek többnyire fenntartják a korábban tett

vallomásukat. A bizonyítás megismétlése tehát a büntetőeljárás két szakaszában sok esetben feleslegesen elhúzza az eljárást.

A Be. főszabályként előírja, hogy a terhelt beismerése esetén is be kell szerezni az egyéb bizonyítékokat. Ez a rendelkezés látszólag az eljárás gyors lefolytatása ellen hat, azonban ez fontos garanciális szabály, mivel lehetővé teszi az igazság felderítését abban az esetben, ha a terhelt valótlanul vállalja magára a bűncselekmény elkövetését vagy később visszavonja beismerő vallomását.

A Be. a szükségtelen bizonyítás mellőzésére több szabályt is tartalmaz. Így például rendelkezik arról, hogy azokat a tényeket nem kell bizonyítani, amelyek köztudomásúak, vagy amelyekről az eljáró bíróságnak, ügyésznek, illetve nyomozó hatóságnak hivatalos tudomása van.

Mint ahogy a vádiratok a közelmúltig általában automatikusan tartalmaztak indítványt a nyomozás során kihallgatott összes tanú tárgyaláson történő ismételt kihallgatására, a Be. egyik legutóbbi módosítása megteremtette annak a lehetőségét, hogy az ügyész a nyomozás során tett vallomása felolvasását indítványozza annak a tanúnak, akiknek a vallomása szükséges a bizonyításhoz, de a személyes megjelenése a tárgyaláson nem indokolt, a tárgyaláson való megjelenése aránytalan nehézséggel járna vagy nem lehetséges. Egy további törvénymódosítás lehetővé tette, hogy az ügyész a tárgyaláson is tegyen ilyen tartalmú indítványt.

Ugyanakkor a büntetőeljárások gyorsabb lefolytatását és az egyszerűsítést egyaránt szolgálhatja a bizonyítás mellőzésének lehetővé tétele abban az esetben, ha a vádlott és a védő egyetértenek a vádbeli tényekkel vagy azok egy részével. Ez mindenképp feltételezi, hogy a terhelt akár a nyomozás során, akár a nyomozás befejezését követően megismerjen minden, őt terhelő bizonyítékot. A bizonyítás anyagának, köztük a terhelő bizonyítékoknak az ismerete ugyanis arra indíthatja a korábban a bűncselekmény elkövetését tagadó terheltet, hogy beismerje a bűncselekmény elkövetését vagy legalább a bűnösség elismerése nélkül a vád tárgyává tett tényállás egészét vagy a tények egy részét. A tények elismerése a terhelti együttműködés egyik formájának is tekinthető.

Abban az esetben, ha a vádlott és a védő nem vitatja a büntetőjogi felelősséget megalapozó tényeket, az igényel megfontolást, hogy milyen eljárási formában milyen terjedelmű bizonyításra kerüljön sor, azaz szükség van-e tárgyalás tartására. Ha a tények elismerése a tényállás egészére kiterjed, az eljárás rokon vonásokat mutathat a jelenleg is szabályozott tárgyalás mellőzéses eljárással.

A bizonyítás mellőzésére abban az esetben is sor kerülhetne, ha a terhelt csak a tények bizonyos körét fogadja el, de a bűnösségre is kiterjedő beismerő vallomás hiányzik. A bizonyítási eljárás ebben az esetben is jelentős terhektől szabadulhat meg és lényegesebb kérdések vizsgálatára koncentrálódhat, ami a fennmaradó idő, erőforrások hatékonyabb felhasználását, a bizonyítási eljárás ésszerű rövidítését eredményezheti, továbbá csökkentheti a büntetőeljárások költségeit.

7. A büntetőeljárások eredményesebbé tétele és a sértett sérelmeinek hatékony orvoslása céljából a szabályozás kialakítása során szélesíteni kell azt a lehetőséget, hogy a terhelt a hatóságokkal való együttműködésben érdekelt legyen.

A terhelt és a hatóságok közötti együttműködés bármilyen formájának megítélésekor nem mellőzhető annak vizsgálata, hogy az együttműködés mennyiben sérti a büntetőeljárás alapelveit. A terhelti együttműködés helyes megítéléséhez elsősorban az intézmény által

közvetlenül érintett alapelveket kell áttekinteni: a legalitás és az opportunitás elvét, a „fair eljárás” elvét, az ártatlanság véelmét, a bírósági eljáráshoz való jogot, és a közvetlenség–szóbeliség–nyilvánosság elvét.

A legalitás, hivatalbóltság elve bűnüldözési, és – a Be.-ben meghatározott feltételek megléte esetén – vádemelési kényszert is jelent valamennyi terhelttel szemben. Az ügyészségnek, a nyomozó hatóságnak bűncselekmény elkövetésének gyanúja esetén el kell rendelnie a nyomozást, és az ügyészség köteles a vádemelésre is, ha a bűncselekmény elkövetésének a megalapozott gyanúja a nyomozás befejezése után is fennáll. Ebből következően a terhelttel történő bármilyen együttműködés alapvetően ellentétesnek tűnik a legalitás és az officialitás elvével. Az együttműködési formák helyes törvényi szabályozása ugyanakkor akár a büntetőeljárás céljait hatékonyabban is elérheti.

A közvetítói eljárásban tanúsított terhelti együttműködés nem csupán a sértetti igények figyelembevételét, egyéniesített és a jogszabályokhoz képest alternatív megoldások alkalmazását teszi lehetővé, de szükségszerűen elősegíti a bűnisméltés elkerülését, és bizonyos szemszögből az eljárás gyorsítását, egyszerűsítését is.

Az együttműködő terhelttel kötött nyomozási alku révén a terhelt további bűncselekmények, további bűnelkövetők felelősségre vonását segítheti elő. Egyes – az utóbbi időben egyre nagyobb hangsúllyal bíró szervezett, gazdasági, illetve korrupciós – bűncselekmények esetén a történeti tényállások utólagos rekonstrukciója, a cselekményeket ténylegesen irányító személyek felelősségre vonása együttműködő terheltek közreműködése nélkül szinte kilátástalan lett volna.

A gyors és eredményes eljárást biztosító terhelti együttműködés részben közvetlenül, részben közvetve ugyancsak a legalitás hatékonyabb érvényre juttatását szolgálja. A büntetés visszatartó ereje leginkább az elkerülhetetlen és időszerű büntetés alkalmazásától függ. A megfelelő terhelti együttműködési rendszer kialakítása egyszerre eredményezi a bűncselekmény gyors, egyben teljes körű felderítését, a gyors, egyben teljes körű büntetőjogi felelősségre vonást. Az elkövetéshez közeli és a terhelt által sem vitatott marasztaló ítélet visszatartó ereje mind az egyén, mind a társadalom tekintetében lényegesen jelentősebb. Mindezzel az intézményrendszer elvitathatatlan módon közvetlenül járulhat hozzá az állam büntetőjogi igényének hatékony érvényesítéséhez.

Az időszerű ítélelhozatal koncepciója a Római Egyezmény 6. cikkében, valamint az Egyezségokmány 14.3 cikkében is megtalálható. Ennek – akár az egyszerűsített eljárások alkalmazása útján történő – elősegítése, nem csak az igazságszolgáltatás hatékonyságát képes javítani, de a tisztességes eljárás követelményének megfelelő büntetőeljárás biztosítása irányában is jelentős lépésnek tekinthető.

A Római Egyezményben megfogalmazott tisztességes eljáráshoz való jog és az együttműködés viszonyát illetően további értékelést igényel a terheltnak az együttműködéshez vezető folyamatot érintő bizonyos kiszolgáltatottsága, potenciális védtelensége is. Az eljárás során a terhelt a hatóság irányában szükségszerűen bizalmat előlegez, amelyet a hatóságok nyilatkozata követ, de ennek érvényesülésére csupán az eljárás későbbi szakaszában kerül sor. Az egymás irányában tanúsított – a terhelt teljes körű együttműködését, másrészt az egyszerűbb, vagy enyhébb szabályok alkalmazását elváró – bizalom az alapköve a sikeres együttműködésnek.

Az új büntetőeljárás törvénynek ezért határozottan, átláthatóan és egyértelműen kell szabályoznia az együttműködéshez vezető folyamat menetét, elkerülendő a tisztességtelen alkuk megkötését, a kiszolgáltatott terhelti pozíció kihasználását.

A beismerő vallomást tett vagy együttműködést kezdeményező terhelt bűnösként kezelése, vele szemben – akár a közvetítői eljárásban, vagy a vádelhalasztás során előírt magatartási szabályként megjelenő – szankció alkalmazása anélkül, hogy a törvény által szabályozott eljárás keretében a bűnösségét bebizonyították volna, az ártatlanság vélelmének sérelmét jelentheti.

A terhelt az önkéntes együttműködéssel, a terhére rótt cselekmény elismerésével az egyszerűbb eljárás, az enyhébb jogkövetkezmények reményében bizonyos értelemben lemond ártatlansága vélelméről. A formális értelemben vett jogsérelmet az önkéntesség ellentételezi, így az együttműködés és az ezzel megnyíló egyszerűsített eljárási formák ténylegesen nem jelentik az ártatlanság vélelmének megsértését. Az Ajánlás is előírja, hogy az egyszerűsített eljárások alkalmazására csupán a bűnösség meggyőző erejű bizonyítottsága esetén nyílhat lehetőség. A vélelem tartalmi, érdemi fennmaradását jelenti tehát, hogy a terhelti beismerés az – elterelést, egyszerűbb eljárást illetően – döntésre jogosult ügyészséget, bíróságot nem köti, nem kötheti, így kétség esetén annak elfogadásától elzárkozhatnak.

Az ártatlanság vélelmének valós sérelmét az együttműködési eljárás alkalmazásával történő visszaélés, valamint a meghiúsult kezdeményezések eredményének visszaélésszerű felhasználása jelentené. Ezért e körben megfelelő – lényegében már a Be.-ben is megtalálható – garanciák biztosítása és az együttműködés átlátható, következetes eljárási szabályainak megalkotása szükséges.

A bírósági eljáráshoz való jog alkotmányos alapjog: mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelességeit a törvény által felállított független és pártatlan bíróság igazságos és nyilvános tárgyaláson bírálja el. Az alapelv alapján tehát a büntetőjogi felelősség megállapítására csak a bíróság jogosult, amellyel ellentétesnek tűnik a bírósági eljárást elkerülő vagy annak formáját meghatározó terhelti együttműködés.

A jogsérelem kárpótlását ebben az esetben is elsősorban az önkéntes terhelti együttműködés jelenti. A bírósági eljáráshoz való jog érdemi garanciáját e mellett a jogorvoslati rendszer képes biztosítani. Ezért a terhelt együttműködésének valamennyi következményét illetően biztosítani kell a terhelt számára a jogorvoslati jogot, amellyel biztosíthatja, hogy az ügyét a rendes eljárás keretei között bírálják el.

A közvetlenség és a szóbeliség elve szoros kapcsolatban áll a terhelti együttműködéssel és annak következményeivel. Az együttműködéshez vezető, azt eredményező eljárás a tárgyalást megelőző nyomozási szakban, a tárgyaláson kívül zajlik, így annak megismerésére a bíróság előtt már nincs mód. Ennek szélsőséges példája a jelenleg érvényes nyomozási alku, amelynek megkötésére minősített eljárásban kerül sor. E hiányosságot kizárólag az együttműködés garanciális szabályai képesek kiküszöbölni.

Megállapítható, hogy a terhelti együttműködés, az erre való törekvés, illetve annak következményei nem jelentik egyetlen eljárásjogi alapelv érdemi sérelmét sem. A közreműködés maradéktalanul szolgálja az officialitás elvének érvényre juttatását, és egyúttal a megfelelő eljárási garanciák, jogorvoslati rendszer biztosításával a terhelti jogok sérelme is elkerülhető.

Jóllehet a terhelti együttműködésre alapozott, az általánostól eltérő eljárási szabályok alkalmazása már a Bp.-ben is nyomokban feltűnik, mára a modern, hatékony bűnüldözés, büntetőeljárás elképzelhetetlenné vált a terhelti együttműködésben rejlő lehetőségek maradéktalan kiaknázása nélkül. A Be. mind az együttműködéssel összefüggő egyszerűsítés,

mind a bűnüldözési célú együttműködés területén csupán kifogásolható hatékonyságot képes felmutatni. Az új eljárási törvénynek ezért szélesebb körben ki kell használnia az intézményrendszer adottságait, amely közvetlenül, és az eljárás hatékonyságának növelésén, a felszabaduló erőforrásokon keresztül közvetetten is képes az eljárás időszerűségét javítani, egyúttal úgy nyújt segítséget a bűnüldözési érdekek érvényesítéséhez, hogy az nem eredményezi a terhelttel szembeni büntetőjogi igény érvényesítésének érdemi sérelmét.

8. Felül kell vizsgálni a gyors, hatékony büntetőeljárás követelményeit szolgáló egyszerűsített eljárások rendszerét annak érdekében, hogy azok – megfelelő garanciák biztosítása mellett – a jelenleginél is szélesebb körben érvényesülhessenek, alkalmazásuk egyszerűbbé váljon.

Meg kell vizsgálni annak a lehetőségét, hogy az egyszerűsített eljárást eredményező eljárási cselekmények már a büntetőeljárás kezdeti szakaszában is érdemben megkezdődhessenek megfelelő kontroll biztosítása mellett. Az egyszerűsített eljárások intézményrendszere jelenleg túlnyomó részt a vádemelési szakaszhoz kötött, ezért az a nyomozás lefolytatására nincs érdemi kihatással. Célszerű ezért megvizsgálni annak lehetőségét is, hogy a terhelt együttműködése a nyomozás eljárásrendszerének egyszerűsítésében milyen módon érvényesülhet.

A terhelti együttműködés új szabályainak kialakításakor arra is figyelemmel kell lenni, hogy az „egy terhelt egy cselekménye” jellegű, egyszerű eljárások mellett a jelenkor büntetőeljárásaiban számottevő terhet jelentenek a többszörösen összetett, ún. „monstre ügyek”. Ezek esetében az egyszerűsített eljárások nem eredményezhetnek olyan formakényszert, amely az ügyek felesleges és túlzott tagolásához, az ezzel kapcsolatos adminisztratív terhek indokolatlan növekedéséhez, az együttműködő terhelt „elvesztéséhez” vezetnek.

Az egyszerűsített eljárások, az elterelés intézményeinek felülvizsgálata során egyébként is hangsúlyosan kell törekedni a túlszabályozottság, az adminisztratív terhek csökkentésére.

A Be. rendelkezésre álló eszközrendszerét megvizsgálva megállapítható, hogy az eljárás egyszerűsítését, gyorsítását érdemben lehetővé tevő külön eljárások egy része a terhelt beleegyezésén alapul. Az együttműködéshez kötött, hatályban lévő egyszerűsített külön eljárások csupán a cselekmények tárgyi súlya szerint meghatározott, szűk korlátok közé szorított módon alkalmazhatók, amely korlátozás jelenlegi formában történő fenntartása felülvizsgálatra érdemes. A terhelti együttműködés – beismerés, hozzájárulás, tudomásul vétel – alkalmas az egyszerűsített eljárásból eredő formai hibák jelentős részének ellentételezésére, az egyszerűsített eljárás alkalmazása így jelentős mértékben szolgálja a terhelt érdekeit is. A fennmaradó hiányosságok az egyszerűsített eljárásokhoz kapcsolódó többlet garanciális elemek biztosításával orvosolhatók.

Mindezek alapján indokolt lehet a terhelti együttműködéshez kötött egyszerűsített eljárások tárgyi kiterjesztése, szélesebb körű alkalmazásának biztosítása is. E körben megfontolandó – többek között – a tárgyalásról lemondás külön eljárás adminisztratív terheinek csökkentése.

9. Hatékonyabbá kell tenni a visszaélésszerű joggyakorlás elleni hatékony fellépés körébe tartozó törvényi megoldásokat az eljárások indokolatlan elhúzásának visszaszorítása érdekében.

A Be. általános érvénnyel sem a rendeltetésszerű joggyakorlás követelményét, sem a joggal való visszaélés tilalmát nem fogalmazza meg, egyes részletszabályai ugyanakkor jelenleg is abba az irányba mutatnak, hogy a büntetőeljárás lefolytatására hatással bíró valamennyi

személy és – a bíróságot is ideértve – hatóság az e hatást kifejtteni képes jogosítványaival ne élhessen parttalanul.

E követelmény érvényre juttatása és ezen keresztül az időszerűség javítása érdekében a Be.-t a jogalkotó számos alkalommal módosította, a sorozatos, ugyanakkor egy-egy részterületre koncentrált módosítások azonban gyakran nem jártak érzékelhető eredménnyel. A büntetőeljárások elhúzódása változatlanul jelentős probléma, a vádemeléssel együtt járó eljárások átlagos tartama az utóbbi években a rendőrség és az ügyészség létszámának nagymértékű bővülése és a regisztrált bűncselekmények számának csökkenése mellett sem csökkent. A büntetőeljárás jog körében ennek okait többek közt az érdemi garanciális hatással nem rendelkező, túlzottan is formalizált szabályozásban és az eljárás egyes szereplőinek ezt kihasználó, időhúzó magatartásában is lehet keresni.

Mindezek alapján átfogó, ugyanakkor részletszabályaiban is egységes, következetes megoldást kell találni arra, hogy az eljárás egyes szereplői a büntetőeljárás lefolytatására hatással bíró jogosítványukat valóban rendeltetésüknek megfelelően gyakorolják, egyúttal azokat visszaélészerűen, elsősorban a büntetőeljárás akadályozására ne használhassák.

Hangsúlyozni kell, hogy a büntetőeljárás szabályrendszerében a visszaélészerű joggyakorlás megakadályozására irányuló szabályozás során az Alaptörvény I. és XXVIII. cikke jelenti a keretet, amely rendelkezések a tisztességes eljárás követelményét, a védelem jogát és az alapjogok korlátozhatóságának feltételeit határozzák meg. Az Alaptörvény rendelkezéseit a visszaélészerű joggyakorlással összefüggésben az Alkotmánybíróság is számos határozatában értelmezte, így az alkotmánybírósági gyakorlatban kimunkált alapvető alkotmányossági megfontolásokat kell irányadónak tekinteni.

Az Alkotmánybíróság következetes álláspontja szerint az államnak a társadalommal szembeni alkotmányos kötelezettsége a büntető igény késedelem nélküli érvényesítése, amely a jogállamiság normatív tartalmából és a tisztességes eljáráshoz való alkotmányos alapjogból levezethető alkotmányos követelmény, mint ahogyan egyébként a büntető igény elbírálásának elhúzódása károsan befolyásolja a büntető igazságszolgáltatás működését és tekintélyét is.

Az Alkotmánybíróság ugyanakkor minden ilyen esetben hangsúlyozza, hogy a tisztességes eljáráshoz való jog abszolút jog, amellyel szemben nem létezik mérlegelhető más alapvető jog vagy alkotmányos cél, mert már maga is mérlegelés eredménye. Nem lehet olyan szükségesség, amely miatt a tárgyalás tisztességes voltát arányosan ugyan, de korlátozni lehetne, hanem a tisztességes tárgyalás fogalmán belül alakítandó ki olyan ismérvszám, amely annak tartalmát adja, s csak ezen belül értékelhető bizonyos korlátozások szükséges és arányos volta. Az Alkotmánybíróság állandó gyakorlata alapján a jogállamiság normatív tartalma, valamint az alkotmányos büntetőjog garanciális követelményei megkívánják, hogy az állam a büntető igény érvényesítése érdekében olyan szabályokat alkosson, amelyek egyensúlyt teremtenek a terhelt alkotmányos jogainak védelme és a büntető igazságszolgáltatás megfelelő működésével kapcsolatos társadalmi elvárások között.

Az uniós jogfejlődés, a büntetőeljárás területén zajló egységesítési törekvések és minimumszabályok megalkotása, továbbá a Bíróság gyakorlata is azt a világos követelményt támasztják, hogy a tisztességes eljáráshoz való jog – és kiemelten a védelemhez való jog – teljes körű biztosítását a büntetőeljárás hatékonyságának, gyorsaságának igénye nem veszélyeztetheti, illetve ez utóbbit is elsősorban a terhelt szempontjából kell értékelni. Mindezekből az következik, hogy az új büntetőeljárás törvény kidolgozása során is alapvető szempontnak kell lennie, hogy ugyan az állami büntető igény megfelelő időn belüli érvényesítése és elbírálása alkotmányos követelmény, az e célkitűzést szolgáló megoldások és esetleges korlátozások kizárólag az eljárás tisztességeségének maradéktalan biztosításával

valósíthatóak meg. Olyan szabályokat kell ezért alkotni, amelyek egyrészt egyensúlyt teremtenek a terhelt alkotmányos jogainak védelme és a büntető igazságszolgáltatás megfelelő működésével kapcsolatos társadalmi elvárások között, másrészt amelyek az adott jogintézmény, jogosultság szabályain keresztül segítik elő a tisztességes eljárás vagy egyes elemeinek megvalósulását, és egyúttal képesek megakadályozni az adott jogintézmény vagy jogosultság visszaélésre való gyakorlását is.

A rendeltetészerű joggyakorlás követelményének vagy a joggal való visszaélés tilalmának az új kódex előkészítésekor történő érvényesítése során különös tekintettel kell lenni továbbá arra, hogy az eljárási jogok és kötelezettségek az eljárás menetétől függően változnak, egyszerű hatóság-ügyfél, illetve egymással mellérendeltségben álló, az eljárásra vonatkozó rendelkezési joggal felruházott felek viszonya a büntetőeljárásban tisztán soha sem valósul meg, így például a bíróság előtt az ügyész a terhelthez hasonló pozíciójú fél, míg a nyomozás során még hatósági jelleggel jár el. Másrészt annak ellenére, hogy a büntetőeljárásban a joggal való visszaélés problémája az általános vélekedés szerint elsősorban a terhelti és a védői magatartásokkal kapcsolatban merül fel, a rendeltetésellenes joggyakorlás lehetősége az alanyok tekintetében ennél jóval szerteágazóbb körben lehetséges. A büntetőeljárás nyomozási szakaszára irányadó, szigorú kötöttségeket tartalmazó rendelkezések következtében továbbá a joggal való visszaélés terepe alapvetően a bírósági eljárás lehet. Mindezekre tekintettel a szabályozásnak az eljárás során változó jogviszonyokat, a teljesen különböző pozícióban lévő alanyokat és az eltérő jellemzőkkel rendelkező eljárási szakaszokat is egyaránt figyelembe kell vennie.

A fenti szempontok alapján a büntetőeljárási jognak az eljárás jellegéből és a rá irányadó alkotmányos követelményekből kiindulva tartózkodnia kell minden olyan megoldástól, amely az egyes jogintézmények egyedi sajátosságaitól függetlenül, általánosságban biztosítana lehetőséget valamely büntetőeljárási jog gyakorlásának minősítésére és különösen szankcionálására. Ezért a joggal való visszaélés tényleges megakadályozása a visszaélésre alkalmat adó „kiskapuk” felmérésével és esetről-esetre történő bezárásával érhető el. Ez utóbbi megoldás mutatkozik alkalmasnak arra, hogy a szabályozás a büntetőeljárás egyes szakaszainak jellemzőit, továbbá az eljárásban részt vevő személyek, az eljárást folytató hatóságok és az egyéb, eljárásjogi jogokkal rendelkező személyek szerepének, céljainak a sajátosságait is figyelembe vegye és a joggal való visszaélés következményeit a büntetőeljárás hatékonyságát előmozdító módon egyediesítse.

A fentiek alapján elsősorban olyan visszaélési lehetőségek feltárására és megakadályozására kell törekedni, amelyek a büntetőeljárási törvényben biztosított, kifejezetten a címzett eljárási jogaként megjelölt, eljárási cselekmény elvégzésére vagy nyilatkozat megtételére vonatkozó lehetőségekkel állnak összefüggésben. Példaként lehet említeni azt, hogy az eljárás egyes résztvevőinek ugyan kifejezett joga van a nyomozó hatóság, ügyész, bíró kizárását kezdeményezni, de ha ez a joggyakorlás ismétlődő és alaptalan, már a joggal való visszaélés merülhet fel. A megidézett személyek távolmaradása, a szakvélemény határidőn túli előterjesztése vagy akár a nyomozás mihamarabbi befejezésére vonatkozó általános jellegű kötelezettség megsértése szintén jelentős hatással bír a büntetőeljárás lefolytatására. A rendeltetészerű joggyakorlás, illetve a joggal való visszaélés szabályozásával összehangoltan ezért e visszaélések megakadályozására is fokozott figyelmet kell fordítani, és egységes elvek mentén hatékony ösztönző vagy szankcionáló megoldásokat kell alkalmazni az egyes eljárásjogi kötelezettségek határidőben történő, maradéktalan teljesítése érdekében is.

10. Az új büntetőeljárási törvény egyik kiemelkedő célkitűzése a jogorvoslati rendszer reformja. A kasszációs és a reformatórius jogkört megalapozó jelenlegi szabályokat felül kell vizsgálni, a hatályon kívül helyezés lehetőségeit szűkíteni, a reformatórius jogkört bővíteni kell. Ez maga után vonja a harmadfokú eljárás feltételeinek felülvizsgálatát is.

A jogorvoslati rendszer szabályozásánál egyértelműen kiütközik a Be. hatályos rendszerének a kialakulásával kapcsolatos azon alapvető jellegzetesség, hogy a szabályozás nem egységes elképzelés mentén formálódott, hanem több, a jogorvoslati rendszert alapjaiban módosító, különböző időpontokban megszületett törvényben végrehajtott ismételt átdolgozás révén nyerte el a mai formáját. Közismert, hogy az 1998. évi XIX. törvényként elfogadott Be. a kihirdetett, eredeti formájában soha nem lépett hatályba. A törvény eredeti koncepciója szerint a jogorvoslati rendszert akár a három-, akár a négyszintű bírósági szervezet keretében úgy kellett volna kialakítani, hogy biztosítani lehessen a kétfokú rendes jogorvoslat lehetőségét. A Be. eredeti rendelkezései általános szabállyá tették volna a fellebbezési eljárásban az 1973. évi I. törvény szerinti, csak bizonyos ügycsoportokban érvényesülő szabályt, hogy a másodfokú bíróság bizonyítást vehet fel, ha a tényállás nincs felderítve vagy hiányos, és szélesebb körben adott volna módot az első fokon megállapított tényállástól eltérő tényállás megállapítására. Ehhez képest a Be. 2002. évi I. törvénnyel, illetve 2003. évi II. törvénnyel történt módosítása a törvény eredeti szabályozási elveit oly mértékben változtatta meg, hogy a 2003. július 1-jén hatályba lépett kódex alig emlékeztetett az eredeti koncepció szerint elképzelt büntetőeljárásra, illetve jogorvoslati rendszerre. A Be. 2002. évi I. törvénnyel történt módosítása ehhez képest az időközben leállt igazságszolgáltatási szervezeti reformra tekintettel, nem a harmadfokú rendes bírósági eljárás szabályait, és ezzel párhuzamosan a rendkívüli jogorvoslati eljárás szabályait javította ki, hanem kiiktatta a kétfokú rendes jogorvoslatot a Be.-ből, és a korábbi 1973. évi I. törvényhez képest sokkal szélesebbre nyitotta a rendkívüli jogorvoslati lehetőségeket. A Be. 2002. évi I. törvénnyel történt módosítása ezzel tulajdonképpen mit sem változtatott az 1973. évi I. törvény szerinti helyzeten, és az egyfokú jogorvoslati rendszer fenntartása miatt az alsóbb szintű bíróságok közötti ésszerűbb munkamegosztást nem tette lehetővé. Mindezen előzmények után a Be. 2006. évi LI. törvénnyel történt módosítása mégis bevezette a büntetőeljárásba a harmadfokú eljárást, ugyanakkor nem az 1998-ban kihirdetett Be.-ben szereplő eredeti szabályok szerint alakította ki azt, hanem a kétfokú rendes jogorvoslatot büntető ügyekben azokra az esetekre szorította, amikor a legfontosabb büntetőjogi főkérdés – tehát a bűnösség – kérdésében az első és a másodfokú bíróság eltérő tartalmú döntést hozott.

Mindezek alapján az új büntetőeljárás kódex jogorvoslati rendszerének a kialakítása során kiemelkedően fontos szempont, hogy az előzményekhez képest az új törvényben a jogorvoslati lehetőségeknek egységes, minden egyes elemének egymáshoz koherens módon és szervesen illeszkedő rendszere jöjjön létre. Az elmúlt évek elegendő tapasztalattal szolgáltak arról, hogy mely pontokon indokolt a beavatkozás a jogorvoslati eljárások szabályozásába, mely hatályos törvényi megoldások váltották be a hozzájuk fűzött várakozásokat és melyek azok, amelyek nem működnek kielégítően. Azt kiindulópontként lehet elfogadni, hogy a jogorvoslati rendszer reformjánál a jelenlegi négyfokú bírósági szint meglétét kell alapul venni. A jelenlegi bírósági szervezeti rendszer a tapasztalatok alapján képes biztosítani azt, hogy kellő rugalmassággal, megfelelő garanciák mentén alakuljanak ki a jogorvoslati fórumok.

A jogorvoslati rendszer kialakítása és szabályozása olyan sarkalatos pont a Be.-ben, amely nagyon sok egyéb rendelkezéssel szükségszerűen és elválaszthatatlanul összefügg. E körben elegendő utalni például a bíróságok szervezettségi szintjére, vagyis, hogy milyen szintű bíróságok működnek, és ehhez képest hány fokú a jogorvoslati rendszer, de ide tartozik az a kérdés is, hogy az egyszerűsített eljárások esetén (lásd együttműködő terhelt, tárgyalás mellőzéses eljárás, lemondás a tárgyalásról) hány fokú fellebbezési lehetőséget és milyen módon kell biztosítani az eljárás résztvevőinek. Szintén fontos döntési kérdés, hogy bizonyos esetekben a jogorvoslati jogot egyformán szükséges-e biztosítani a büntetőper alanyai számára.

Általánosságban az új büntetőeljárásról szóló törvény fellebbezési rendszerének szabályozása során a pertartamok drasztikus csökkentését, a költségkímélést, a célszerűséget kell szem előtt tartani, ezért az olyan megoldások elfogadhatatlanok, amelyek a jogorvoslati rendszert végeláthatatlanná, átláthatatlanná és ezáltal a gyakorlatban alkalmazhatatlanná teszik.

A fenti általános megállapítások alapján az előkészítés során különösen a jogorvoslati rendszer alábbi elemeinek a szabályozását kell az alaposan átgondolni.

Az új büntetőeljárás törvény kodifikációja során törekedni kell a jogorvoslati indítványok bejelentésével és azok tartalmával összefüggő pontosabb, egzaktabb rendelkezések kialakítására. A büntetőeljárások hosszúra nyúlásában gyakran szerepet játszik az ítéletek írásba foglalásának az elhúzódása is. Erre tekintettel meg kell vizsgálni az írásba foglalás esetén a rövidített indokolás alkalmazásának a kiterjesztését. Meg kell fontolni azt is, hogy a másodfokú eljárás során a felülbírálat irányát és terjedelmét a bejelentett fellebbezésekben kifejtett kifogások határozzák meg. Alapos mérlegelést igényel, hogy a hatályos szabályozásban a másodfokú bírósági eljárás során érvényesülő teljes revízió elve helyett a korlátozott másodfokú felülbírálat legyen az új büntetőeljárás törvényben a főszabály.

A jogorvoslati rendszer reformja során kiemelt szerepet kell, hogy kapjon a másodfokú bíróság kasszációs és reformatórius jogköreinek az átalakítása. Azon az alapelven az új büntetőeljárás kódexben sem szükséges változtatni, hogy a ténybíróság alapvetően az első fokon eljáró bíróság. Ugyanakkor az új büntetőeljárás kódexben a hatályon kívül helyezés lehetőségeinek a szűkítése érdekében át kell tekinteni a másodfokú eljárásban a bizonyítás felvételére vonatkozó és a tényállás eltérő módon történő megállapítására vonatkozó jogkör szélesítésének a lehetőségeit. Megfontolásra érdemes, hogy a másodfokú eljárásban – bizonyítás felvétele esetén – eltérő tényállás mellett lehetőség legyen az első fokon felmentett vádlott bűnösségének megállapítására helyes ténykövetkeztetés vagy a részbizonyítás eredményeként. Ez azt jelentené, hogy csökkenhet azoknak az eseteknek a száma, amikor a másodfokú bíróság megalapozatlanság okából helyezi hatályon kívül az első fokú bíróság ítéletét. Ezzel a bonyolult megítélésű, vitás ténybeli és jogi ügyek mainál gyorsabb elintézésére nyílna mód, mivel a másodfokú bíróság maga orvosolhatná az első fokú eljárásban a bizonyítási eljárás során elkövetett hibákat. Ily módon el lehetne érni például azt is, hogy a több vádlottas ügyekben, amikor az egyes terhelték esetében szorosan összefügg a tényállás, egymástól nem elválaszthatóak a cselekvések, az egyik vádlott esetében szükséges hatályon kívül helyezés esetén a többi vádlott esetében ne kelljen hatályon kívül helyezésről dönteni.

A harmadfokú eljárások esetében át kell tekinteni a harmadfokú bírósághoz fordulás esetköreit. Ennek keretében felmerülhet a szűkítés igénye, mint például, ha a bűnösség kérdésében – a joghátrányt nem érintő – eltérő első- és másodfokú határozat születik. Azonban az olyan esetekben, amikor a joghátrány tekintetében jelentős eltérés van az első- és másodfok között, továbbra is indokoltnak tűnik a harmadfokú eljárás lehetőségének a biztosítása.

Elemezni kell a másodfellebbezés bírói gyakorlatban kialakult rendszerét, az ezzel kapcsolatban tapasztalt problémákat fel kell oldani. Így felül kell vizsgálni, hogy milyen eszközökkel lehet kiküszöbölni például a több vádlottas, jelentős tárgyi súlyú bűncselekményt tartalmazó ügyekben, hogy a másodfokú bíróság egyik vádlottra vonatkozó részfelmentése esetén megnyíló másodfellebbezési jog ne eredményezhesse, hogy a harmadfokú bíróság a vádlottak közös súlyos bűncselekményeit is felülvizsgálja a fellebbezéssel érintett vádlott esetében. Szintén problémás, hogy a másodfokú bíróság jogkérdésben való „hallgatása”, illetve az eljárás megszüntetése a bűnösség kérdésében eltérő állásfoglalást jelent, amely így jelenleg automatikusan megnyitja a harmadfokú eljárás lehetőségét. A mostanitól eltérő

szabályozást igényelhet az alaki és anyagi halmazat problémája is a harmadfokú eljárásban, mert jelenleg nem egységes a bírói gyakorlat.

A 7. és 8. pontban rögzített célkitűzésekhez szorosan kapcsolódva szintén vizsgálandó, hogy a hatóságokkal együttműködő terhelt vagy az együttműködés és egyszerűsített eljárás bármilyen formája esetén a jogorvoslati lehetőségekre milyen körben legyen mód. Az elemzés fényében lehet kialakítani azokat a szabályokat, amelyek meghatározzák, hogy például csak a tényállást vagy csak a minősítést, vagy mindkettőt lehessen vitatni. Meg kell vizsgálni ezekben az esetekben a jogorvoslati lehetőségek korlátozásának a lehetőségét, azon dogmatikai megfontolás alapján, hogy a perbeli felek között korábban már kialakult valamiféle „konszenzus”, ami azt jelenti, hogy vannak akár a tényállást, akár a minősítést illetően olyan pontok, amelyek nem képezik vita tárgyát.

11. Olyan szabályozást kell kialakítani, amely hatékonyabban elősegíti a bűncselekményből származó vagyon felderítését és biztosítását.

A bűnözés, a bűncselekmények elkövetése – eltekintve az indulati bűncselekményektől, továbbá bizonyos egyéb bűncselekmény-csoportoktól – tulajdonképpen nem más, mint illegális módon történő jövedelemszerzés, vagyis illegális vállalkozás. Ezt a ténymegállapítást leginkább a szervezett bűnözői csoportok tevékenységére szokás a gyakorlatban használni, abban a tekintetben teljes joggal, hogy a nagy mennyiségű pénzmozgások a bűnözés ezen szegmensében a legjellemzőbbek, de a bűncselekményből származó vagyonokat valamennyi olyan bűncselekmény esetében követni kell és fel kell térképezni, amely elkövetésével a terhelt vagy a vele valamilyen kapcsolatban lévő más személy gazdagodik.

A gyakorlati tapasztalatok alapján megállapítható, hogy bár a vagyonekbejelentés jelentős prevenció hatása közismert, a vagyon-viszaszerzés jelenleg a büntetőjogi felelősségre vonás egyik legkevésbé eredményes és hatékony eleme. Ennek egyik meghatározó indoka a vagyonkutatás jelenlegi formájának és szabályozásának, valamint az intézményrendszer korszerűtlensége. Az ügyészt és a nyomozó hatóságot ugyanis alapfeladataik ellátása érdekében teljesen leköti, így a vagyonkutatás csak a legszükségesebb rutinelemekre terjed ki, holott az elkövetői kör régóta törekszik arra, hogy a bűncselekményből származó vagyon úgy álljon a rendelkezése alatt, hogy a köztük lévő kapcsolat minél nehezebben legyen feltérképezhető. Úgy tűnik, hogy az illegális vagyonok elvonása nem kellően gyakran és szakszerűen alkalmazott módszer, amiből az is következik, hogy az elvont vagyon mértéke elenyésző az illegálisan megszerzett anyagi javakhoz képest.

Az új büntetőeljárás törvénynek ezért – összhangban a bűncselekmény elkövetési eszközeinek és az abból származó jövedelemnek az Európai Unió belüli befagyasztásáról és elkobzásáról szóló, 2014. április 3-i 2014/42/EU európai parlamenti és tanácsi irányelvvel – hatékonyabbá és az eljáró hatóságok számára egyszerűbbé kell tennie a bűnös tevékenységből származó jövedelmek felderítését és elvonását, segítve ezzel a legális gazdaság működését és védelmét.

Az új büntetőeljárás törvénynek határozottabb szemléletmódot kell közvetítenie úgy az elkövetők, mint az eljáró hatóságok és a bíróság irányába. Az elkövetők felé azt, hogy nem éri meg bűncselekményeket elkövetni, az eljáró hatóságok és a bíróság felé pedig azt, hogy a jogszabályi előírások helyes alkalmazása és az egységes ítélkezési gyakorlat révén az ő feladatuk annak elérése, hogy ne érje meg bűnözni. A bűnözéstől a tényleges visszatartó erőt ugyanis nem feltétlenül a bíróság által kiszabott személyi szabadságot elvonó büntetés jelenti, legyen az bármilyen szigorú is. Sok esetben a legsúlyosabb következmény az, ha a büntető igazságszolgáltatás fellépése a bűnözőt maradéktalanul megfosztja cselekvése értelmétől, vagyis a bűncselekmény konkrét, kézzelfogható nyereségétől.

Szigorúan csak a büntetőeljárás törvény rendelkezéseire koncentrálva kell vizsgálni, hogy a hatékonyság és az eredményesség növelésére figyelemmel fenntartható-e a Be.-ben jelenleg külön eljárásként megfogalmazott vagyon-visszaszerzési eljárás azzal együtt, hogy ezen eljárási szabályrendszer burkoltan ugyan, de megteremtette annak lehetőségét, hogy kifejezetten a bűnös tevékenységből származó vagyon felderítésére specializálódott szakemberek végezhessék ezt a tevékenységet. A Be. által jelenleg szabályozott eljárási rend egy párhuzamos nyomozást vezetett be a büntetőeljárás főkérdését, vagyis a bűnösség problematikáját kutató nyomozás mellé egy különálló hatósági szervezetrendszerrel.

Ez a fajta hatósági szervezetrendszer és eljárási modell azonban csak egy rendkívül olajozottan működő, három szereplő – nyomozó hatóság, vagyon-visszaszerzési hatóság, ügyész – zökkenőmentes együttműködése mellett lehet funkcióképes. Különösen azért, mivel egyrészt a vagyonfelderítés, illetve -elvonás nem függetleníthető a bűnösség kérdésétől, másrészt a vagyonfelderítés krimináltaktikai érdekei jellemzően nem helyezhetőek a bűnösség bizonyításának krimináltaktikai érdekei elé. Valószínűsíthető, hogy a vagyonfelderítés és -elvonás területén hatékonyabb és eredményesebb büntetőeljárásokat akkor lehet elérni, ha ez a tevékenység a büntetőeljárás főkérdése körében vizsgálódó nyomozás keretei közé kerül.

A klasszikus eljárási modellhez való visszatérés a bűncselekményből származó vagyon felderítése és elvonása körében természetesen nem jelentené azt, hogy ezt a feladatot a büntetőeljárás főkérdésében vizsgálódó nyomozóra vagy ügyészre kellene telepíteni. A bűnüldözés körében továbbra is szükség van – sőt a jövőben fokozottabban szükség lesz – a vagyon felderítése körében speciális szakértelemmel bíró bűnüldözőkre. Ez a kérdés azonban már túlmutat a büntetőeljárás jog keretein.

A fenti megállapítások mellett a vagyon-visszaszerzési eljárás hatályos modelljéből mindenképpen megőrzendő a jogerős döntést követő vagyonfelderítés és vagyonelvonás lehetősége. Sok esetben ugyanis a nyomozásra megállapított törvényi határidők nem elegendők a bűncselekményből szerzett vagyonelemek teljes körű felkutatására

A fentiekén túlmenően felül kell vizsgálni a vagyoni jellegű kényszerintézkedések szabályrendszerét, annál is inkább, mivel a gyakorlat azt mutatja, hogy szinte kivétel nélkül a sértett által bejelentett polgári jogi igény konkurál az állam javára megítélhető vagyonekhozás jogintézményével. A jelenlegi szabályozásban éppen ennek a konfliktusnak a feloldása tűnik elégtelennek, mert az eltérő jogcímekhez eltérő eszközrendszer párosul, amelyek ütközése feloldhatatlan. Ez igaz mind a vagyon biztosítására, mind annak végső elvonására is. Továbbá indokolt lenne a vagyonbiztosítás eszközrendszerét – lefoglalás, zár alá vétel – megfelelő módon a modern vagyonformákhoz igazítani. A jelenlegi szabályozás alapján eltérő eszközrendszert lehet csak alkalmazni a „dologlopás” és a virtuális módon nyilvántartott vagyonelemek tekintetében. Az eltérő eszközrendszer következménye, hogy a sértetti reparáció a büntetőeljárás keretei között még a nyilvánvaló esetekben sem mindig oldható meg.

Tényként kell leszögezni, hogy hatékony vagyon-visszaszerzés csak és kizárólag úgy érhető el, ha a büntetőeljárás szabályokon túlmutatóan a kapcsolódó joganyag áttekintésére is sor kerül. Erre tekintettel például nem megkerülhető a lefoglalt, illetve zár alá vett vagyontömeg kezelésének részben büntetőeljárás jogi, részben más jogágakhoz tartozó szabályozást érintő kérdése. Szorosan kapcsolódik a büntetőeljárás joghoz a kérdés annyiban, hogy a szóban forgó vagyonelemeket büntetőeljárásban foglalják le, veszik zár alá. Azonban túlmutat a büntetőeljárás a probléma annyiban, hogy ez már vagyonkezelési, szervezeti, logisztikai kérdés. Nem odázható el tehát annak a felvetésnek a vizsgálata, hogy mennyiben feladata a nyomozó hatóságnak, ügyésznek vagy a bíróságnak a lefoglalt vagyon kezelése, hasznosítása,

visszafordítása a legális gazdaságba. Meg kell találni tehát azt az optimális közigazgatási szervezeti megoldást, amelyik ezt a feladatot hatékonyan el tudja látni.

12. A laikus bírászkodás jelenlegi rendszerét meg kell újítani. Az ülnökök közreműködését le kell szűkíteni azokra az eljárásokra, ahol jelenlétük valódi garanciát jelent.

Az Alaptörvény 27. cikk (1) bekezdése értelmében a bíróság – ha törvény másképpen nem rendelkezik – tanácsban ítélik, míg a (2) bekezdés szerint törvény által meghatározott ügyekben és módon nem hivatásos bírák is részt vesznek az ítékezésben.

Az Alaptörvény ennek megfelelően a társasbíráskodást tekinti főszabálynak azzal, hogy e főszabály az eljáró fórumtól független és nem a laikus részvételre vonatkozik, hiszen az ülnökök eljárását az Alaptörvény többlet lehetőségként, kivételes, törvényben meghatározott, esetekben teszi lehetővé.

Nyilvánvaló, hogy a társasbíráskodás a több – különösen szakmai – álláspont egyazon fórumon történő figyelembe vételéből adódóan hatékonyabban szolgálja a büntető igazságszolgáltatás céljait, egyúttal a megalapozottabb első fokú határozatok következtében a másodfokú eljárásokat is egyszerűsítheti, gyorsabbá teheti.

A jelenlegi bírósági szervezetben ugyanakkor a társasbíráskodás általános bevezetése egyrészt kivitelezhetetlen, másrészt az egyszerű megítélésű és akár egyszerűsített szabályok szerint is lefolytatható ügyek nagy számában nem is feltétlenül szükséges.

Annak eldöntésére, hogy az adott ügyben a bíróság milyen összetételben járjon el, a Be.-hez hasonló szabályozás mutatkozik célszerűnek.

A másod- és harmadfokú eljárásokban a társasbíráskodás elvének mind az alkotmányos követelményre, mind a megalapozott igazságszolgáltatás igényére tekintettel maradéktalan érvényesülést kell biztosítani.

A büntetőeljárás jogi újkorai kodifikációjában az ülnökök részvételével zajló ítélezés korán megjelent. A katonai büntetőeljárásban, így a közös haderő katonai büntető perrendtartásáról szóló 1912. évi XXXII. törvénycikk, valamint a honvédség katonai büntető perrendtartásáról szóló 1912. évi XXXIII. törvénycikk egyértelműen a „laikus” részvétel ülnökrendszerben történő megvalósítása mellett foglalt állást. Az ún. civil ügyekben az ülnökrendszer alapjai az árdragító visszaélésekről szóló 1920. évi XV. törvénycikk 9. §-ában gyökereznek, amely egyes gazdasági bűncselekmények esetében az eljárást az erre a célra szervezendő uzsorabíróság hatáskörébe utalta azzal, hogy az uzsorabíróságot a hivatásos bírók mellett az östermelés, az ipar és a kereskedelem képviselői köréből kell megalakítani.

Amíg azonban a fenti jogszabályok megalkotása során a szakmai szempontok érvényesültek, addig a II. világháborút követő jogalkotás a laikus bírászkodás kiterjesztésével is egyértelműen politikai célokat követett. Az 1945. február 5. napjától hatályos, a népbírászkodásról szóló 81/1945. M.E. számú rendelet a politikai jellegű bűncselekmények elbírálására népbíróságokat állított fel úgy, hogy az egyes tanácsokban a túlnyomó többséget politikailag megbízható, meghatározott pártok jelöltjeiből álló laikusok képviselték. A gazdasági jellegű büntetőügyekre vonatkozóan az uzsorabírósági külön tanácsokról szóló 1947. évi XXIII. törvénycikk rendelkezett arról, hogy a munkásbíróknak nevezett ülnökök kizárólag a nagyobb ipari és bányüzemek dolgozói közül kerülhetnek ki. Az osztályszempont érvényesítése, a „régiben” képesítést szerzett, megbízhatatlannak tartott hivatásos bírák fokozott ellenőrzésének igénye oda vezetett, hogy a nép- és munkásbírók tapasztalataiból

kiindulva a népnek a büntető igazságszolgáltatásban való részvételéről és a fellebbvitel egyszerűsítéséről szóló 1949. évi XI. törvénycikk (a továbbiakban: 1949. évi XI. törvénycikk) az ülnökök részvételével alakított tanácsok eljárását lényegében általánossá tette, amelyet a Magyar Népköztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény 37. §-a is megerősített.

Az 1949. évi XI. törvénycikk preambuluma és miniszteri indokolása sem csinált titkot abból, hogy az ülnökrendszer általánossá tétele azt szolgálta, hogy a büntető igazságszolgáltatásban „a dolgozó nép meggyőződése és felfogása teljes erővel érvényesülhessen”, továbbá „az igazságszolgáltatás sohase szakadjon el a helyes társadalmi felfogástól, hanem hűséges kifejezője legyen a nép meggyőződésének”. A törvény indokolása szerint ráadásul az ülnökrendszer általánossá tételét a politikailag megbízható tagokból álló népbíráskodás, valamint az ipari munkásság tagjaiból kiválasztott uzsorabírói külön tanácsok bevált elvei alapján valósították meg.

A büntetőügyekben 1949-ben általánossá tett ülnöki rendszer ennek megfelelően abból a megfontolásból fakadt, hogy a totalitárius államberendezkedés a független igazságszolgáltatást is teljesen maga alá akarta gyűrt. Eredeti rendeltetése miatt ezért jogállami keretek közt – az Alaptörvény U) cikk (1) bekezdés első mondatára és az R) cikk (3) bekezdésére figyelemmel – változatlan formában nem tartható fenn.

Az ülnökök általános körben történő igénybevétele helyett azon ügýtípusok meghatározása szükséges, amelyekben a hatékony és igazságos ítélezést egy speciális szempontok alapján körülhatárolt társadalmi szerepvállalás valóban elősegíti.

A fiatakorúk elleni büntetőeljárás során mind anyagi, mind eljárásjogi szempontból a fiatakorú nevelését és védelmét kell szem előtt tartani, ezért változatlanul indokolt, hogy az ítélezésben a fiatakorúak nevelésével hivatásszerűen foglalkozó, e körben kellő tapasztalatot szerzett és a törvény által előírt szempontokat mind a kijelölt hivatásos bírók, mind a fiatakorú terheltek számára közvetíteni képes pedagógusok is részt vegyenek.

A történelmi előzményekre tekintettel és a már több mint száz éve megfogalmazott, azonban időtálló érvek alapján a katonai ülnökök részvétele a katonai büntetőeljárásban is változatlanul célszerűnek mutatkozik, mivel „a legtüzetesebben ismerik azokat a viszonyokat, amelyek közt a vádlott él és a tettet elkövette, leghivatottabb birái a vádlottnak” (1912. évi XXXII. törvénycikkhez fűzött miniszteri indokolás).

Az új büntetőeljárás törvény kodifikációja tehát az Alaptörvényben rögzített követelményeknek megfelelően a társasbíráskodás elvének következetes érvényesítését tartja szem előtt, ugyanakkor a laikus részvétel lehetőségét csak egyes ügýtípusokban, irányozza elő.

Mindezek szükségszerűen felvetik annak vizsgálatát is, hogy mely szempontok alapján jelölendő ki az egyesbírói eljárás és a társasbíráskodás határvonala. A különbségtétel egyrészt minőségi szempontok értékelését igényli, így például függhet a bűncselekmények társadalomra veszélyességének vagy a büntetőügyek bonyolultságának fokától, másrészt a laikus elem visszaszorításával vizsgálandó az újraszabályozás lehetséges kihatása a bírósági tanácsok összetételére is.

13. A szabályozás kialakítása során különös figyelemmel kell lenni arra, hogy a terheltek joga van ügyének ésszerű időn belüli bírósági tárgyaláson történő elbírálásához. A terhelt a tárgyaláshoz való jogáról lemondhat, ha a védelme megfelelően biztosítható. Tárgyalás tartása esetén a bizonyítás hangsúlya a bírósági

szakaszra tevődik át, amellyel egyidejűleg a büntetőeljárás egyszerűsödhet és gyorsabbá válhat.

Hazánkban a büntetőeljárások jelentős része sok esetben indokolatlanul elhúzódik. Különösen szembetűnő a felelősségre vonás lassúsága az egyszerű megítélésű cselekmények esetében, és további problémát jelent, hogy az ügyekben eljáró hatóságok a terhelt tettenérése, beismerése, a kezdetekről rendelkezésre álló közvetlen bizonyítási eszközök esetén sem élnek a gyors, hatékony eljárást biztosító külön eljárások lehetőségeinek kihasználásával sem. Az eljárások időtartama a bíróság előtti, első fokú eljárásokban is gyakorta igen hosszú.

A Római Egyezmény 6. cikke a fair eljáráshoz való jog kimondásakor az első helyen említi, hogy mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja és hozzon határozatot. A személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedések alkalmazása esetén a gyors eljáráshoz való jog még hangsúlyosabb követelmény. E kötelezettségek az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében, valamint a IV. cikk (3) bekezdésében is lényegében azonos tartalommal megfogalmazott elvárások.

A Bíróságnak az alapelvet érintő joggyakorlata határozottan rámutat arra, hogy az ésszerű időtartam követelménye egyszerre érvényesül az egész büntetőeljárás, valamint annak egyes eljárási szakaszait illetően is, így a nyomozás, a vádemelés, az első-, a másod- és a harmadfokú eljárás, vagy a rendkívüli perorvoslatok sem egyenként, sem összességükben nem tarthatnak indokolatlanul hosszú ideig. Ezen túlmenően az alapelv sérelmét jelenti az egyébként időszerű eljárás, időszerű eljárási szakaszokon belüli, vagy azok között megjelenő ún. „holtidők”, amelyek alatt a hatóságok indokolatlanul tétlenkednek, elmulasztják az eljárási cselekmények teljesítését, vagy csupán látszat eljárási cselekményeket foganatosítanak. Az ésszerű eljárás követelményét sértheti az elkülönítési, egyesítési szabályok formalizált, nem megfelelő alkalmazása is, amely eredményeképpen az egyik ügy elbírálása az egyszerűbb cselekményt érintő döntés indokolatlan elhúzódását eredményezi. Végezetül az időszerűség követelménye hatványozottan érvényesül az előzetes fogvatartással érintett terhelték esetén, ahol az ésszerű időtartam általános szabályainak betartása önmagában még nem elegendő.

Ahhoz, hogy az új büntetőeljárási törvény megfeleljen az európai standardoknak és az eljárások ésszerű időn belül befejeződjenek, mindenképpen figyelembe kell venni e követelményrendszert, és konkrét szabályokkal kell biztosítani, hogy se a büntetőeljárás egésze, se annak részei ne húzódhassanak el indokolatlanul. Az eljárás ésszerű időn belüli befejezéséhez már a nyomozás szakaszában biztosítani kell a szükséges, ugyanakkor a nyomozást érintő érdemi döntésekhez elégséges mértékű bizonyítási eszközök hatékony beszerzésének eszközrendszerét. Ezzel elkerülhető a felesleges formalitás és a „túlbizonyítás”. Szélesíteni kell továbbá a tárgyalást kiváltó intézmények alkalmazását, elterjedését is.

Ennek megfelelően a nyomozás eszköz-, illetve szabályrendszerében az egyszerűbb megítélésű ügyek és az összetett, jelentős tárgyi súllyal bíró eljárások különbségének is kifejezésre kell jutnia. Az egyszerűbb megítélésű ügyeket érintő nyomozás során a bizonyítási eszközök beszerzésének és rögzítésének rugalmasabb módja hatékonyabban biztosíthatja, hogy rövid időn belül a bírósági eljárásra vagy annak elterelésére kerülhessen sor. Bírósági tárgyalás tartása esetén a bizonyítási eszközök értékelésének súlypontja a bíróság előtti eljárás szakaszra tevődhet át, anélkül azonban, hogy a bizonyítékok – elsősorban a tanúvallomások – bizonyító ereje az időmúlásra figyelemmel érdemi sérelmet szenvedne. A gyorsított, egyszerűsített nyomozási szabályrendszer a terhelt együttműködésétől függően, vagy az alkalmazható szankciórendszer korlátozásával nem zárja ki annak lehetőségét sem, hogy az ügyben elterelés – mediáció, ügyészi intézkedések – alkalmazására vagy a bírósági eljárást érintő egyszerűsített külön eljárás alkalmazására kerüljön sor.

Ezzel szemben a bonyolult megítélésű, jelentősebb tárgyi súlyú eljárásokban a bizonyítási eszközök beszerzésének formálisabb szabályai érvényesülhetnek, amelyek alkalmazása azonban nem eredményezheti a gyakorlati szakemberek által széles körben kritikával illetett ún. „kétszeres bizonyítás” lefolytatását, és ezáltal az eljárás indokolatlan elhúzódását. Az új büntetőeljárás törvényben ezért a bizonyítékok beszerzésének olyan eljárásrendjét kell meghatározni, amely a bizonyítási eszközök beszerzésének módját és annak eredményét oly módon rendezi, hogy a bizonyíték pontos tartalmához, hitelességéhez ne férhessen kétség. E szabályozás és a védekezéshez fűződő jog aktívabb, érdemi gyakorlásának biztosítása együttesen alkalmas lehet annak biztosításra, hogy a nyomozás eredményét az eljárás további szakaszában egyszerűbben lehessen felhasználni. A bizonyítási eszközök beszerzésének garanciális szabályai így kiküszöbölhetik a nyomozás esetlegesen hosszabb tartamából fakadó, a bizonyítékok elvesztését eredményező veszélyeket is.

Az új büntetőeljárás törvény ezen szabályozási irányelve szorosan kapcsolódik a büntetőeljárások egyszerűsítése, gyorsítása és hatékonyságának növelése érdekében tett erőfeszítésekhez, valamint a gyors és hatékony büntetőeljárás követelményeit szolgáló egyszerűsített eljárások rendszerének felülvizsgálatához.

14. A korszerű büntetőeljárás követelményének megfelelően az elektronikus kapcsolattartás lehetőségeit – a technikai fejlődés vívmányainak fejlődésére figyelemmel – bővíteni kell.

A Be. jelenleg is több, az infokommunikációs technológia (a továbbiakban: IKT) alkalmazását feltételező intézményt tartalmaz, ilyen például a zártcélú távközlő hálózat alkalmazása, az elektronikus adat hozzáférhetetlenné tételének eljárása során a bíróság és az Nemzeti Média és Hírközlő Hatóság kapcsolattartása, valamint az elektronikus kapcsolattartás és a konverziós szolgáltatások főbb szabályainak alapjait jelentő hatályos büntetőeljárás törvényi rendelkezések (Be. 69/A-69/B. §).

Ezek a törvényi rendelkezések jelentős részben az e-közigazgatás törvényi és infrastrukturális alapjaira épülnek, háttéralkotóként a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXLI. törvényre utalnak, amely területet végrehajtási rendeletekként további számos kormányrendelet szabályoz. Az elektronikus közigazgatás elemeire épülő szabályozás előremutató törekvés, azonban önmagában hordozza az alkalmazás mellőzésének lehetőségét, mivel még az e-közigazgatás hivatkozott elektronikus ügyintézési szolgáltatásainak jövőbeni alkalmazása is a folyamatban lévő fejlesztések működőképességétől függ.

Ezen irányt kiegészítve rendelkezésre állnak további, a Be.-ből hiányzó, a megfelelő területen alkalmazva a büntetőeljárás korszerűsítését és költséghatékonyabbá tételét elősegítő infokommunikációs technológiák.

Nem hagyható figyelmen kívül az információs technológia gyorsuló ütemű fejlődése és a jogbiztonság követelményeit érvényesítő, ekként stabilitást jelentő büntetőeljárás elvek közötti feszültség. Egy korszerű büntetőeljárás törvény megalkotásakor azonban a folyamatban lévő fejlesztési irányokhoz az eljárási alapelvek megtartásával alkalmazkodni kell.

Előre ugyan nem látható, hogy a jövőbeni technológiai haladás hogyan alakul, azonban az információs társadalom fejlesztési irányait kijelölő kormányzati dokumentumok – különösen a Nemzeti Infokommunikációs Stratégia 2014-2020 (a továbbiakban: Stratégia) – figyelembe vételével egy technológia-semleges és kellően rugalmas, ugyanakkor a jogbiztonság

elvárásának megfelelő szabályrendszer kialakítható. A Stratégia szerint az elektronikus eszközök és szolgáltatások elérhetősége, illetve a fejlett informatikai háttér javítja a bűnmegelőzéshez kapcsolódó tevékenységek hatékonyságát, csökkenti a bűnüldöző szervek reakcióidejét, gyorsítja az igazságszolgáltatás működését.

Az elektronikus kormányzat és közigazgatás területén folyamatban lévő fejlesztések eredményei a büntetőeljárás szereplői részére is biztosíthatnak előnyöket. Az új büntetőeljárás kódex megalkotásakor ezért a hatályos szabályrendszer fenntartandó, ugyanakkor minimumként tekintendő.

Az egyes eljárási szakaszok rendelkezéseinek kialakítása során folyamatosan vizsgálandó az elektronizálás további lehetőségeinek megteremtése akként, hogy az elektronikus közigazgatás fejlesztéseivel párhuzamosan keresni kell a már létező és elterjedt technológiák (például elektronikus aláírás) eljárásbeli igénybevételének lehetőségeit.

Az IKT megfelelő alkalmazási helyeinek meghatározása során nem mellőzhető a büntetőeljáráson kívüli igazságszolgáltatási és hatósági eljárások – a már említett elektronikus közigazgatás mellett a polgári eljárásjog, a cégeljárás, a végrehajtási eljárás – eredményeinek hasznosítása, a folyamatban lévő e-közigazgatási és a már létező igazságszolgáltatási technológiai fejlesztések figyelemmel kísérése.

Az infokommunikációs technológiától önmagában nem várható, hogy nagyságrendileg hozzájáruljon a büntetőeljárás gyorsaságához vagy hatékonyságához. Az IKT alkalmazására ezért rugalmasan, kiegészítő jelleggel, például a közlendő eljárási döntések körének és a közlés módjának újraértékelését követően kerülhet sor.

Az információs társadalom fejlesztésének irányait szem előtt tartva egy, az idők próbáját kiállni képes büntetőeljárásnak a kapcsolattartás terén olyan rugalmas szabályrendszerrel kell dolgoznia, amely a jövőbeni törvénymódosítások elkerülése érdekében nyitott a társadalmi igényeket szolgáló technológiák változására és e technológiákat a maga javára alkalmazza.

Hangsúlyozni kell, hogy a büntetőeljárásban az infokommunikációs technológia alkalmazása nem cél, hanem az eljárási jogok gyakorlásának hatékonyságát, az eljárás egészét gyorsító kompetenciával bíró eszköz, az új törvény szabályrendszerének kialakítása során az elektronikus kapcsolattartás formáit sem öncélúan, hanem az egyes eljárási szakaszok szabályrendszerének kialakítása során lehet vizsgálni.

Az infokommunikációs technológia fokozott jelenléte az információs társadalmi viszonyokban kialakította a lehetséges eljárási szereplők igényét egy gyorsabb, kevésbé formalizált, mégis garanciákkal védett kommunikációra a hatóságokkal. A hiteles információkhoz való mind gyorsabb hozzáférés folyamatos igényként jelent meg mind a büntetőügyekben eljáró hatóságok, mind az eljárás további résztvevői részéről. Az eljárási aktusok közötti idő rövidítése mellett az IKT alkalmazása hozzájárulhat az eljárási jogok hatékonyabb gyakorlásához például a sértettek, a sérülékenyebb csoportba tartozók vagy a terhelt és védőjének gyorsabb tájékoztatása révén.

Az újabb bűnözési trendek, főként a szervezett bűnözés vagy nemzetközi vonatkozással bíró bűncselekmények miatt a korszerű büntetőeljárás lényege egyre inkább a hatékony információelemzés és értékelés, amelyhez elengedhetetlenül szükséges a gyors információgyűjtés. A szinte kizárólagosan informatikai rendszerekben kezelt nyilvántartásokhoz való hozzáférés leggyorsabb módja – a rendszerek elkülönülése miatt is – az elektronikus kapcsolat. A büntetőeljárás során eljáró hatóságok oldaláról tehát az elektronikus kapcsolattartás jövőbeni lehetséges színterei lehetnek a tervezett interoperábilis

hatósági nyilvántartások rendszeréhez való hozzáférés vagy az igazságügyi szakértőkkel való kapcsolattartás. Mindez a papír alapú megkeresések visszaszorításával a költségghatékony és gyors, tudásalapú bűnelemző tevékenységet közvetlenül is támogathatja.

A fent ismertetett pontokban kifejezetten a szabályozás súlypontjait kívánta bemutatni az előterjesztés, azokat az elsősorban koncepcionális szinten következetesen érvényesítendő felülvizsgálati irányokat, amelyeknek át kell hatniuk az új törvény előkészítési munkálatait. A fent felsorolt, orvosolni kívánt eljárási problémák, szabályozási irányok nem jelentik azonban a felülvizsgálandó kérdéskörök teljességét. Hangsúlyozni kell, hogy az új büntetőeljárás törvény előkészítése során a Be. teljes körű felülvizsgálatát el kell végezni, minden egyes rendelkezésnél meg kell vizsgálni, hogy azzal kapcsolatban nem merül-e fel módosítási igény. A fentebb nevesített szabályozási irányok mellett számos olyan eljárásjogi intézmény van, illetve számos olyan intézkedési felvetés létezik, amelyek szintúgy összetett vizsgálatot vagy rendezést kívánnak. Ezen sarkalatos szabályozási kérdések részletes ismertetése, az azokkal kapcsolatban felmerült dilemmák, döntési alternatívák a jelen előterjesztésben nem szerepelnek, az ezekkel kapcsolatos vizsgálatokat az új törvény szövegének az előkészítése során kell elvégezni. Ilyen strukturális kérdés például a nyomozás és tárgyalás egymáshoz való viszonya, a bíró szerepe a bizonyítási eljárásban, a kényszerintézkedések szabályrendszerének felülvizsgálata, különösen az előzetes letartóztatás jogintézményének a szabályozása, annak lehetséges alternatívái vagy például az igazságügyi szakértők eljárásának a kérdése, illetve a diplomáciai vagy a nemzetközi jogon alapuló más mentességet élvező személyekre vonatkozó eljárási szabályok felülvizsgálata.

A fent jelzettek közül egyes kérdések szorosan kapcsolódnak az Igazságügyi Minisztérium egyéb reformtörekvéseihez, így az igazságügyi szakértői tevékenységre vonatkozó szabályozásnak a külön, e koncepció keretein túli felülvizsgálata, illetve a védői kirendelés folyamatának, szervezeti rendjének a felülvizsgálata során hozott döntések, elért eredmények fényében lehet ezekhez kapcsolódóan a büntetőeljárás szabályokat is kialakítani.

III. Az új büntetőeljárás törvény előkészítése

Az új büntetőeljárás törvény normaszövegét az igazságügyért felelős miniszter 2016. június 30-ig készíti elő. A tervezet közigazgatási egyeztetésére és Kormány elé terjesztésére megfelelő egyeztetési határidők biztosításával ezt követően kerül sor, annak érdekében, hogy valamennyi érdekelt szervezet, a tudományos élet szereplői és a polgárok is véleményét nyilváníthassanak arról.